

VPOGLED V LATINSKO USTVARJALNOST NA SLOVENSKEM OD OBDOBJA REFORMACIJE DO PRVE POLOVICE 19. STOLETJA

Latinska ustvarjalnost na Slovenskem je področje, ki je pri nas še razmeroma slabo raziskano, saj so se z njo ukvarjali le redki. Tudi pri raziskovanju slovenske literarne zgodovine ostajajo pisci, ki so v celoti ali vsaj deloma pisali v latinskem jeziku, dostikrat spregledani ali potisnjeni v ozadje, kar pušča pri njenem razumevanju in vrednotenju precejšnjo vrzel, kajti velik del književnih ustvarjalcev je bil klasično izobražen in oba klasična jezika sta prek njihove izobrazbe velikokrat pustila v njihovi ustvarjalnosti viden pečat tako pri tematiki njihovih del kot tudi v njihovem jeziku. Zato ostaja temeljit pregled latinske ustvarjalnosti na Slovenskem še vedno deziderat ne le filološke stroke, ampak tudi slovenistike in številnih drugih področij. V prispevku je pregledno predstavljena latinska ustvarjalnost na Slovenskem od sredine 16. stoletja do sredine 19. stoletja, nekatera njena področja pa so predstavljena z ilustrativnimi primeri.

Ključne besede: latinščina, novolatinska književnost, rokopisi, literarne zvrsti

Uvod

Latinska literarna bera na Slovenskem je v primerjavi z dosežki številnih drugih narodov na tem področju razmeroma skromna. To je bila logična posledica zgodovinskih danosti, saj na naših tleh ni bilo nobene pomembnejše politične tvorbe, ki bi odločilno vplivala na zgodovinsko dogajanje v širšem evropskem prostoru. Tudi ekonomske in gospodarske razmere niso bile najboljše. Tako na primer v obdobju renesanse in humanizma ni bilo pomembnejših knežjih družin, katerih dvori so v tem obdobju drugod po Evropi humanistom ponujali zatočišča in jim zagotavljali socialno osnovo za njihovo življenje in delo; izjema so morda le grofje Celjski, ki bi zaradi svojega vpliva in široko razvejanih političnih zvez po

tedanji Evropi lahko postali tudi gonilna sila kulturnega razvoja na naših, vendar so svoje stremljenje po čim večjem političnem vplivu plačali z zatonom rodbine. Dalje na naših tleh do l. 1461, ko je bila 6. decembra ustanovljena ljubljanska škofija, ni bilo nobenega škofijskega središča, z izjemo Ljubljane kot središča Kranjske pa tudi nobenega večjega, gospodarsko in trgovsko močnega središča, ki bi lahko prevzelo osrednjo vlogo pri kulturnem razvoju v najširšem smislu besede. Zato so ugledni posamezniki, intelektualci in književniki zaradi ugodnejših splošnih razmer velikokrat živeli in delovali zunaj slovenskega prostora, mnogi pa so na tujem tudi objavljali svoja dela, ker doma to iz različnih razlogov (tudi pomanjkanja tiskarjev) ni bilo mogoče.

V predstavitev zajeto obdobje je doba novolatinske ustvarjalnosti, katere besedila lahko razdelimo na dve veliki skupini: na besedila nabožne vsebine (izdaje in prepisi biblije, patristična besedila, liturgična besedila, bogoslovna (teološka) literatura, pesnitve, pridige, homilije, legende, hagiografije idr.) in besedila posvetne vsebine (pesnitve, slovarji in leksikoni, slovnice, jezikoslovne razprave, pravilniki raznih bratovščin, zgodovinska dela, glasbena besedila, dela s področja matematike, dela s področja naravoslovnih znanosti (medicine, veterine, biologije, kemije itd.), filozofska literatura).

Zaradi natančnejše klasifikacije lahko latinska dela sistemiziramo po vsebinskih področjih, ki jih je v svoji bibliografiji novolatinske književnosti določil Primož Simoniti:¹ 1. enciklopedična dela; periodična dela (katalogi, koledarji ipd.); katalogi (tudi knjižnični); 2. filozofija, psihologija; magija, skrivnosti narave; 3. teologija; verstva; cerkvena zgodovina; mitologija; 4. politika; sociologija; 5. ekonomija; denarništvo; 6. pravo; zakonodaja; javna uprava; statistika; 7. pedagogika; vzgoja in izobraževanje; šolstvo; 8. lepe umetnosti; umetnostna zgodovina; 9. filologija; zgodovina književnosti; 10. leposlovje: pesniki, govorniki, pripovedniki; ocene knjig; 11. zgodovina in sorodne vede: starinoslovje, arheologija, epigrafika, numizmatika, heraldika, sfragistika, diplomatika, paleografija, kronologija idr.; 12. geografija; potopisi; etnografija; 13. matematika; 14. naravoslovje; fizika; kemija; geologija; astronomija; meteorologija; antropologija; zoologija; fitologija; mineralogija; 15. medicina; zdravilstvo in farmacija; veterina; higiena; 16. tehnologija; metalurgija; arhitektura; hidravlika idr.; 17. obrt; tehnika; 18. gospodarjenje; poljedelstvo; vinogradništvo; gozdarstvo; živinoreja; čebelarstvo; konjereja idr.; 19. trgovina; 20. vojaštvo; gasilstvo; 21. telovadba; gimnastika; lov; ribolov; jahanje idr. Delom z naštetih področij moramo dodati še: epigrafske napise (na cerkvah, javnih zgradbah, spomenikih, oltarjih, nagrobnikih ...), napise na drugih materialih (na freskah, upodobitvah ...), arhivsko dokumentacijo, rokopise, korespondenco, ki je kakorkoli povezana z našim prostorom ali posamezniki, ter prevodna dela, in sicer tako prevode iz latinščine v slovenščino kakor tudi iz slovenščine v latinščino.

¹ Za popoln pregled novolatinske ustvarjalnosti na Slovenskem gl. Simoniti 1972.

Kar nekaj del latinske ustvarjalnosti je izšlo v tiskani obliki, ogromno gradiva pa je ostalo tudi v rokopisih, od katerih jih je kar precej že bilo deležnih znanstvene obravnave, mnogi pa nanjo še čakajo. Poseben izziv za raziskovalce pa so tista natisnjena dela in rokopisi, za obstoj katerih vemo, vendar so se v teku časa zaradi različnih okoliščin izgubila. Integralni pregled latinske ustvarjalnosti na Slovenskem v zastavljenem časovnem obdobju bi zaradi obsežnosti in kompleksnosti terjal ogromno prostora; zato je v nadaljevanju predstavljenih nekaj ilustrativnih primerov s posameznih vsebinskih področij, ki razkrivajo njene dosežke in pomen.²

Filologija

Med prva latinska dela s področja filologije pri nas spada delo *O tropih in figurah osem knjig* (*De tropis et schematibus libri octo*) Martina Pegija (1508/1523–1592), sicer priznanega pisca juridičnih del in astrologa (Polec 1935 (2013)).

Med filologi so bili na Slovenskem zelo plodoviti slovaropisci. Enotnega mnenja o tem, kje so začetki slovenskega slovaropisja, ni. V večini primerov gre za manjša dela (najsi gre za slovensko ali latinsko besedišče), prva večja zbirka slovenskega besedja pa je *Register* k Dalmatinovi *Bibliji*. Prvih seznamov besed ali manjših glosarjev s slovenskim in latinskim besedjem še ne moremo šteti za slovarska dela, ampak zgolj za zametke, ki so bili osnova za nastanek prvih pravih slovarjev. Prvi tak zameetek je Trubarjev l. 1550 izšli opismenjevalni priročnik *Abecedarij* oz. *Abecednik*. Vendar pa je v tem delcu, ki je ohranjeno v samo enem izvodu (hrani ga mestna knjižnica v Schaffhausnu v Švici) vse premalo slovarskih prvin, da bi mu lahko v zgodovini slovaropisja pripisali večji pomen (Kmecl 2000: 5, 7–9). Drugo podobno delo je Kreljeva *Otročja biblija* (*Otrozhia Biblia*), izšla 1566, imenovana tudi *Kreljev katekizem*. Kaj je ponujal uporabniku? Abecedo in izgovor nekaterih zlogovnih kombinacij, male in velike latinske črke, imena slovenskih črk, samoglasnike, zloge ter slovarček v latinskem in slovenskem jeziku, ki obsega samo 24 besed, en latinski rek in štiri slovenske (Kidrič 1924a; Kidrič 1924b; Orožen 1996: 161–162; Hriberšek 2008: 80–81).

Bohoričeva (1520–cca. 1598) *Ljubljanska začetnica z besediščem treh jezikov: latinskega, nemškega in slovenskega* (*Elementale Labacense cum nomenclatura trium linguarum latinae, germanicae et sclavonicae*), na katero je prvi opozoril Vodnik v *Zgodovini vojvodine Kranjske*, je izšla enkrat med letoma 1575 in 1580 (Kidrič 1924c; Kidrič 1924č; Hriberšek 2008: 81). Šlo je za abecedar za osnovni pouk branja latinščine, nemščine in zelo verjetno tudi slovenščine ter latinsko-nemško-slovenski slovarček za učenje latinskih besed s pomočjo slovenskega ali nemškega materne jezika, morda tudi obratno, za učenje nemških besed s pomočjo slovenščine (ohranil se ni noben izvod). Bohorič je tudi pisec prve slovenske slovnice *Arcticae horulae succisivae de Latinocarniolana literatura* (*Proste*

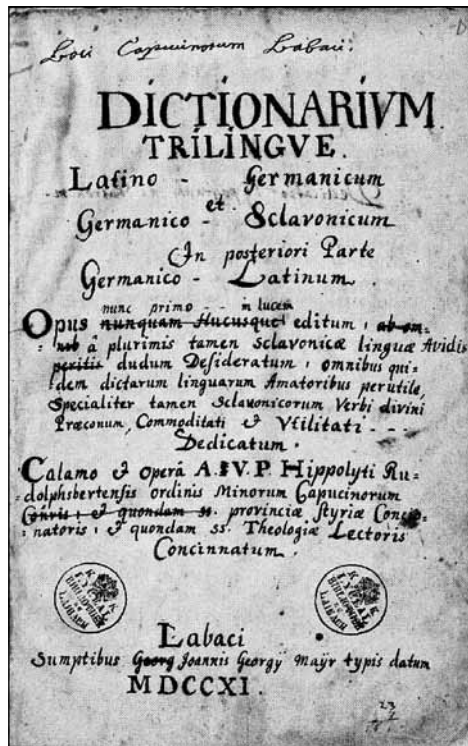
² Podatke o večini predstavljenih posameznikov najdemo tudi v Slovenskem biografskem leksikonu; za spletno različico gl. <<https://www.slovenska-biografija.si/>>.

zimske/severne urice o latinskokranjski slovnici); izšla je v Wittenbergu l. 1584, napisana pa je bila v latinščini. Slovnica, s katero je Bohorič skušal slovnični sistem latinščine uporabiti tudi za slovenščino, je bila izdana še dvakrat, l. 1715 in l. 1758, obakrat v predelani obliki, Bohoričevo ime pa je bilo v obeh zamolčano. Gre za prvo slovensko jezikoslovno delo, po katerem so posegali tudi poznejši slovenski slovničarji (npr. Hipolit, Pohlin) in slovaropisci (npr. Megiser), z njo pa je Bohorič uveljavil tudi pisavo bohoričico, ki se je kot standard za zapisovanje slovenščine z nekaj spremembami ohranila vse do konca 18. stoletja. Zanimiv je tudi uvod v slovnico, kjer Bohorič brani slovensko jezikovno samostojnost nasproti nemščini in opozarja na njeno povezavo s slovanskimi jeziki (Bohorič 1987; Bohorič 1969–1971; Ahačič 2007: 69–214).

V družbi slovenskih protestantskih piscev lahko omenimo tudi nemškega humanista in šolnika Nikodema Frischlina (1547–1590), ki je bil med letoma 1582 in 1584 rektor protestantske stanovske šole v Ljubljani in je v tem obdobju zasnoval več svojih del: *Trijezični besednjak, grško-latinsko-nemški (Nomenclator trilinguis, graeco-latino-germanicus*, Frankfurt 1586), dve slovnični deli, *Slovnična vprašanja in Slovnična strgača (Quaestionum grammaticarum in Strigilis grammatica*, oba Benetke 1584), priročnik *O vzgoji dečkov od šestega in sedmega in vse do štirinajstega leta (De Ratione Instituendi Puerum, Ab Anno Aetatis Sexto et septimo, ad annum usque decimum quartum*; Güssing 1584), napisal pa je tudi vrsto pesnitev, med katerimi je za slovenski prostor posebej zanimiva pesem o Cerkniskem jezeru (*De lacu Circnitio*) (Frischlin 1601: 20. knjiga, 9. elegija; Scherber 2010; Ciperle 2010).

Začetnik tako slovenskega slovaropisja kot tudi slovaropisja klasičnih jezikov pri nas pa ni Slovenec, ampak Nemec, l. 1555 v Stuttgartu rojeni humanist in polihistor Hieronim Megiser (1554/1555–1619), ki je bil v času študija v Tübingenu sošolec in prijatelj Trubarjevih sinov Primoža in Felicijana ter Jurija Dalmatina, ki ga je pripeljal v Ljubljano. Med njegovo bogato zapuščino je za slovenski jezik najpomembnejši l. 1592 izšli in 344 strani obsegajoči *Slovar štirih jezikov (Dictionarium quatuor linguarum)*, prvi tiskani knjižni slovar pri nas, v katerem najdemo 8575 slovenskih besed, zbranih iz različnih pisnih (Dalmatinov *Register k Bibliji*, Bohoričeve *Zimske urice*) in ustnih virov, v dodatku pa tudi nekaj primerov sklanjatev in spregatev. Slovar je doživel še dve, dopolnjeni in razširjeni izdaji; druga je izšla v Frankfurtu l. 1608, tretja pa na pobudo celovških jezuitov l. 1744 v Celovcu z znatno razširjenim naborom besed (dodanih je bilo 12.613 slovenskih besed). Slovar je dragocen vir za zgodovino slovenskega jezika, zanimiv pa tudi zato, ker je v njem slovenščina prvič enakovredno postavljena ob bok vsem trem glavnim jezikom, ki so zaznamovali slovenski prostor v srednjem in novem veku: latinščini, nemščini in italijanščini (Megiser 1977; Janko 1987; Janko 1995). Drugo za Slovence pomembno Megiserjevo slovarsko delo je *Thesaurus polyglottus (Zaklad več jezikov ali Slovar več jezikov ali Mnogojezični slovar)*; obsega skupaj 1584 strani, posvečen je avstrijski cesarski hiši, natisnjen pa je bil l. 1603 v Frankfurtu; vanj je sestavljavec vključil cca. 8500 latinskih in 10.445 slovenskih besed (Vrtovčeva 1940; Stabej 1977; Orožen 1995: 63; Orel Pogačnik 1995).

Po Megiserju kljub kar nekaj poskusom še skoraj 200 let ni izšel noben podoben slovar; so pa po njem posegali skoraj vsi starejši slovenski slovaropisci: Matija Kastelec, Gregor Vorenc, p. Hipolit Novomeški (Adam Janez Gaiger), Marko Pohlin in drugi. Novomeški kanonik Matija Kastelec (1620–1688) je napisal *Latinsko-kranjski slovar* (*Dictionarium latino-carniolanum*), ki ga poznamo samo v prepisih in predelavah; do začetka 19. stol. je bil eno najboljših slovarskih del. Kastelčev slovar je v letih od 1703 do 1710 za tisk pripravljala Gregor Vorenc (1659–1730), ki se je že prej samostojno ukvarjal s slovaropisjem, vendar slovar ni izšel (Breznik 1938; Pogačnik 1968: 219; Stabej 1997). Zanimiv in bogat dokument je latinsko-nemško-slovenski *Trijezični slovar* (*Dictionarium trilingue*, 1711–1712) slovenskega kapucina, slovaropisca, slovničarja in nabožnega pisca Janeza Adama Geigerja, bolj znanega pod imenom p. Hipolit Novomeški (1667–1722), ohranjen v rokopisu, ki ga hrani Rokopisna zbirka NUK (NUK, Ms 182).

Slika 1: Hipolit Novomeški: *Dictionarium trilingue* (1711–1712); vir: dLib.

Slovarja, ki je bil dokončan v letih 1711–1712, Hipolitu ni uspelo natisniti; ohranjene so le tri natisnjene vzorčne strani. Obsega tri dele: latinsko-nemško-slovenski slovar, nemško-slovensko-latinski slovar in poseben dodatek z lastnimi imeni.³ Latinščina

³ Za osnovne podatke o predstavljenih slovarjih gl. Legiša-Gspan 1956: 206–249, 251–252, 284–285, 303–304; Pogačnik 1968: 162, 212, 221–222.

je tudi integralni del Pohlinovega (1735–1801) slovarja *Tu malu besedishe treh jesikov* (*Parvum dictionarium trilingue*), ki je izšel l. 1781, v Pohlinovem poskusu etimološkega slovarja *Glossarium Slavicum in supplementum ad primam partem Dictionarii Carniolicum* (*Dictionarium Slavicum Carniolicum oder Deutsch-Slawonisch-Krainisches und Lateinisches Wörterbuch*, Dunaj 1792) in v njegovem pripomočku za slovenske verzifikatorje *Adjumentum poeseos carniolicae tamquam appendix ad grammaticam carniolicam* (Dunaj 1798), katerega izid je bil predviden skupaj z njegovo *Kraynsko grammatiko* (1768) (Kidrič 1949 (2013); Orel 2013).

Kot jezik strokovnih del, še zlasti s področja filologije, pa tudi medicine in nekaterih drugih strok, je latinščina ostala v rabi vse do sredine 19. stoletja. V latinščini je Jernej Kopitar (1780–1844) l. 1836 izdal *Cločev glagolit* (*Glagolita Clozianus*), rokopis, ki je bil v lasti grofa Cloza iz Tridenta, v njem pa je objavil besedilo v glagolici in cirilski transkripciji z grškim izvornikom, latinskim prevodom in komentarjem, besedilo Brižinskih spomenikov s prevodom in komentarjem ter nekaj razprav. Leta 1840 je v latinščini objavil delo *Učenec glosografa Hezihija* (*Hesychii glossographi discipulus*), kritično izdajo grškega rokopisa iz 12. ali 13. stoletja z glosami k zastarelim besedam, ki mu je dodal komentar in razprave (Kernc 1932 (2013); Pogačnik 1977; Kopitar 1995; Toporišič 1996.). Latinščino je v svojih zgodnjih delih uporabljal tudi Fran Miklošič (1813–1891), na primer v kratkem etimološkem slovarju staroslovanskega jezika *Koreni* (tj. etimologije) *staroslovanskega jezika* (*Radices linguae slavicae veteris dialecti*, Leipzig 1845), v objavi staroslovensko-latinsko-grškega teksta homilij Janeza Hrizostoma s kritičnimi opazkami in slovarjem (*S. Joannis Chrysostomi homilia in ramos palmarum*, Dunaj 1845), v izdaji *Življenjepisov treh svetnikov* (*Vitae Sanctorum*, Dunaj 1847) ter v Kopitarju posvečeni izdaji *Življenjepisa svetega Klementa, škofa Bolgarov* (*Vita s. Clementis episcopi Bulgarorum*, Dunaj 1847) (Kolarič 1932 (2013); Jesenšek 2013; Neweklowsky 2015).

Geografija

Najodmevnejše v latinščini napisano delo s področja geografije izpod peresa na našem ozemlju rojenega pisca so nedvomno *Moskovski zapiski* (*Rerum Moscoviticarum commentarii*) v Vipavi rojenega barona Žige (Sigismunda) Herbersteina (1486–1566). Diplomatski in zgodovinar je bil sprva vojak (boril se je proti Ogrom in Benečanom), po povišanju v plemiški stan l. 1514 pa ga je cesar Maksimilijan I. poklical v dvorni svet in začela se je njegova diplomatska kariera, ki je trajala tja do l. 1553; v tem času je bil na 69 večjih in nešteto manjših diplomatskih misijah po vsej Evropi, na katerih ga je vedno spremljal profesor dunajske univerze Luka iz Dobropolja (Lucas Agathopedius ali Lukas Guetenfelder). Herberstein je bil izjemno nadarjen, saj je govoril sedem jezikov; med drugim je menda znal ali vsaj razumel tudi slovensko, kar je bilo odločilnega pomena, da je bil namesto svojega bratranca Krištofa Ravbarja izbran za diplomatsko misijo v Moskovijo, Moskovsko veliko kneževino k tedanjemu moskovskemu velikemu knezu Vasiliju III. Ivanoviču. Tja je potoval

dvakrat: prvič v letih 1516–1518, drugič pa v obdobju 1526–1527, obakrat s cesarskim naročilom, naj spremlja razmere v Rusiji, zlasti verske, in zbira cerkvene knjige. Svoje zapiske, rezultate raziskav in vtise s popotovanj je strnil v *Moskovskih zapiskih* (tak je standardni prevod dela; ustrežnejši bi bil *Zapiski o razmerah v Moskovski veliki kneževini*); prepis zapiskov, slogovno in morda celo natančnejšo literarno obdelavo je zaupal svojemu prijatelju in spremljevalcu Luki iz Dobropolj. V delu, ki je izšlo l. 1549 na Dunaju, pozneje doživelo še deset izdaj in kmalu prevode v različne evropske jezike, je zajel geografski opis, zgodovinski oris, etnografske očitke, verske razmere, navade in običaje in z njim širšemu zahodnoevropskemu bralstvu odkril tedanjo Rusijo (Herberstein 1951; Glonar 1926 (2013); Marušič 1981 (2013); Petrič 2010; Pferschy 1989; Kämpfer–Frötschner 2002; Paravicini 1994: 302–371; Picard 1967).

Zgodovina

Žiga Herberstein je napisal tudi nekaj zgodovinskih besedil, tudi več avtobiografij; med njimi izstopa latinska avtobiografija *Ljubemu zanamstvu* (*Gratae posteritati*), ki je izšla v treh izdajah (1550, 1558, 1560). Razdeljena je na dva dela. Prvi del, ki ga je napisal sam, je v prozi, v njem pa po predstavitvi namena in filozofskem razmišljanju o pomenu plemišтва v kratkih kronoloških orisih predstavi svoje življenje in delo od rojstva l. 1486 do l. 1558. Drugi del, ki obsega dve tretjini dela, vključuje nekaj zanj pomembnih pisem in uradnih dokumentov, predvsem pa razne daljše in krajše pesnitve, katerih avtor ni Žiga Herberstein, ampak so jih njemu v čast pisali drugi (skupaj ok. 1800 verzov); gre za 26 različnih avtorjev, ki so bili Herbersteinovi osebni prijatelji, stanovski kolegi iz diplomatskih vrst, njegovi varovanci in študenti ali znanci. Pesmi orisujejo in hvalijo Herbersteina, njegovo življenje in dosežke, sočasne zgodovinske dogodke in posameznike; napisane so v različnih antičnih metričnih oblikah (heksameter, elegični distih, jambski senar, sapfiška kitica, epodni sistem). Posebna odlika izdaje iz l. 1560 so zelo lepe barvne upodobitve vladarjev, s katerimi se je Herberstein srečeval na svojih poslanskih misijah, ter upodobitve njega samega v različnih ceremonialnih in uradnih oblačilih, v katerih je nastopal na svojih odposlanstvih ali pa so mu jih podarili različni vladarji; zato je delo zanimivo ne le kot zgodovinski dokument, ampak tudi za zgodovino oblačilne kulture in dvornega ceremoniala. Nekatere izvode tretje izdaje *Ljubemu zanamstvu*, namenjene svojim najbližjim prijateljem, je dal Herberstein kolorirati; eno najlepših izdaj hrani Knjižnica Ivana Potrča na Ptujju (Karajan 1855 (1966); Zahn 1868; Enenkel 2008; Petrovič 2014).

Herbersteinov manjši zgodovinski spis je *Obramba krivično ovadenih* (*Defensio iniuste delatorum*), napisan v zagovor in obrambo generala Viljema (Wilhelm) von Roggendorfa, avstrijskega vojaškega poveljnika (1481–1541), člana štajerske viteške rodbine von Roggendorf, dvornega mojstra in zaupnika nadvojvode Ferdinanda, zaslužnega za obrambo Dunaja ob vdoru Turkov l. 1529. Von Roggendorf je poleti 1541 začel obleganje Budima (poveljništva ni želel, ker se ni čutil več sposobnega,

in je Herbersteina kleče prosil, naj posreduje za njegovo razrešitev), bil v bitki hudo ranjen in je dva dni pozneje za posledicami ran umrl. Herberstein ga je v svoji knjižici branil pred očitkom veleizdaje, obenem pa je branil tudi sebe pred očitkom Poljakov, češ da je politično spletkaril, da naj bi se za avstrijski dvor z Rusi dogovarjal za mir in da je velikemu moskovskemu knezu pripisal kraljevski naslov (Herberstein 1560a; Herberstein 1560b). Prav tako je v latinščini znaten del Herbersteinove korespondence (Hriberšek 2019).

Med poznejšimi zgodovinarji, ki so pisali v latinščini, pripada posebno mesto Janez Ludviku Schönlebnu (1618–1681), med njegovimi deli pa posebej dvema. V spisu *Dokazana Emona (Aemona vindicata)*, ki je izšel l. 1674 v Salzburgu, je pravilno določil lego antične Emone kot predhodnice poznejše Ljubljane. Dejstvo je dokazoval z navedbami antičnih in novejših piscev, podkrepil pa tudi z navajanjem antičnih napisov; zbrani napisi so prvi natisnjeni seznam antičnih napisov pri nas, s čimer velja Schönleben za enega od začetnikov epigrafike na naših tleh. Schönlebnovo največje delo pa je *Antična in nova Kranjska (Carniola antiqua et nova)*, Ljubljana 1680–1681), monumentalno zgodovinsko delo v treh delih, v katerem je popisal zgodovino Kranjske od (za tedanji nivo zgodovinskega raziskovanja) ugotovljivih zgodovinskih začetkov do leta 1000. V prvem delu je predstavil zgodovinsko topografijo Kranjske: orisal je antične pokrajine na ozemlju Kranjske, njene prebivalce, posebej Ljubljano (antično Emono) kot glavno mesto, mesta na Kranjskem, njen geografski opis, sosednje dežele, selitve na njenem območju, na koncu pa je dodal še popis antičnih napisov, zbranih na širšem območju Ljubljane. V drugem in tretjem delu je v analističnem slogu opisal zgodovino Kranjske od stvarjenja sveta l. 4052 pr. Kr. do leta 1000 (Deželak Trojar 2017).

Schönlebnov nečak pravnik in zgodovinar Janez Gregor Dolničar (1655–1719) je študiral v Gradcu in l. 1679 doktoriral v Bologni iz civilnega in cerkvenega prava, po l. 1683 pa je živel in deloval v Ljubljani, kjer se je veliko ukvarjal z raziskovanjem zgodovine in zbiranjem zgodovinskega gradiva. Leta 1714 je v Ljubljani objavil delo *Kronološki povzetek (Epitome chronologica)*, v katerem je v kratkih kronoloških zapisih orisal pomembnejše dogodke iz zgodovine Ljubljane od stvarjenja sveta do leta 1714. V latinščini je napisal tudi nekaj posvetil (npr. za Valvasorjevo *Slavo vojvodino Kranjske*), večina njegovega opusa pa je ostala v rokopisih, ki jih danes hrani Semeniška knjižnica v Ljubljani. Med njegovimi latinskimi rokopisi velja omeniti: *Starožitnosti mesta Ljubljana (Antiquitates Urbis Labacensis, 1693)*, v katerem je enako kot stric dokazoval, da je rimska Emona stala na mestu Ljubljane; zbir *Cipresa ali Ljubljanski nagrobniki (Cypressus seu Epitaphia Labacensia)*, v katerem je sistematično zbral latinske in nemške napise z nagrobnikov v ljubljanskih cerkvah in drugod, nekatere pa je sestavil sam; namišljeni dialog *Ljubljanska javna knjižnica (Bibliotheca Labacensis publica ali Ectypon Bibliothecae Publicae Labacensis, 1715)*, v katerem prefekt kolegija vodi mladega popotnika iz Italije po novi ljubljanski javni knjižnici in mu predstavlja različne pomembne kranjske osebnosti s področja znanosti in kulture (191 avtorjev, razdeljenih na 21 skupin, z biografskimi in bibliografskimi podatki) (Vidmar 2013). Najpomembnejši rokopis pa

je *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve (Historia ecclesiae cathedralis Labacensis)*, v katerem je opisal staro gotško stolnico in zidavo nove, baročne, ter okoliške stavbe. Dolničar je tudi dal pobudo, da so v steno stolnice vzdali trinajst zanimivih rimskih napisov, s čimer je poskrbel za prvi lapidarij na Kranjskem; prepise napisov je dodal v rokopis, ki je za časa njegovega življenja ostal neobjavljen (Thalnitscher 1882; Smolik 1980; Dolničar 2003; Lavrič 2005; Vidmar 2013).

Med pomembnejšimi zgodovinarji Goriške je Rudolf Coronini (1731–1791), ki se je po šolanju na Dunaju, kjer je študiral pravo, posvetil zgodovinopisju in je objavil več del s področja zgodovine, genealogije, diplomatike in hagiografije, med drugim pesnitev o izvoru in dosežkih goriških plemiških družin *Fasti Goritienses (Fastorum Goritiensium liber I, Dunaj 1769)*, zgodovinski oris spopadov med Habsburžani in Turki s poudarkom na bitki pri Sisku (22. junija 1593) z naslovom *Petrinjska vojna (Bellum Petrinense, Gorica 1779)*, predstavitev genealogije habsburško-lotarinške dinastije *Specimen genealogico-progonologicum ad illustrandam augustissimam prosapiam Habsburgo-Lotharingicam* (Benetke 1770, Dunaj 1774), za njegovo najpomembnejše delo pa velja *Genealoško-kronološki poskus predstavitve vrste grofov in zgodovine Gorice (Tentamen genealogico-chronologicum promovendae seriei Comitum et rerum Goritiae, Dunaj 1752¹, 1759²)*, v katerem je orisal goriško srednjeveško zgodovino (Makuc 2011: 75–77).

Operozi

Leta 1693, le 33 let po ustanovitvi Kraljeve družbe (Royal Society) v Londonu je bila v Ljubljani ustanovljena prva znanstvena akademija na našem prostoru, poimenovana *Academia operosorum* (Akademija delavnih). Nastala je po vzoru sočasnih italijanskih akademij; vendar to ni bila akademija v današnjem pomenu besede, ampak združba učenjakov različnih strok. Eden od njenih ustanoviteljev, njen prvi predsednik in glavna gonilna sila je bil ljubljanski stolni prošt, doktor teologije ter civilnega in cerkvenega prava Janez Krstnik Prešeren. Ko se je po končanem študiju na Dunaju vrnil v Ljubljano, je okoli sebe zbral tedanje najpomembnejše kranjske intelektualce in tako je nastala Akademija delavnih, ki je bila nekaj let edina znanstvena akademija v avstrijskih in ogrskih deželah pod oblastjo Habsburžanov. Združevala je 23 članov: 13 pravnikov, šest teologov in štiri zdravnike. Vodilo članov je bilo skupno delo na njihovih interesnih področjih, poklicnih in ljubiteljskih; usmerjala jih je želja, da bi domači razumniki prispevali k razvoju znanosti in umetnosti in bi se lahko tudi Ljubljana uvrstila med kulturna središča tedanje Evrope. Združba je sprva delovala v zaprtem krogu, a je kmalu njeno delovanje postalo javno; širši javnosti so se člani prvič predstavili l. 1701, združba pa je delovala do začetka dvajsetih let 18. stoletja. Operozi so svoja znanstvena dela pisali v latinščini in nemščini, mnogi med njimi so pisali tudi latinske pesmi in govore; ni pa dokazov, da bi kdo med njimi pisal v slovenščini. S svojim delom in pobudami so veliko prispevali tudi k razvoju umetnosti, arhitekture in kulture nasploh; med drugim je iz njihovih vrst prišla pobuda za gradnjo nove stolnice in

za ustanovitev prve javne znanstvene knjižnice v Ljubljani. Trinajstega decembra 1701 so imeli člani akademije svoje prvo srečanje v škofijskem dvorcu v Ljubljani in ob tej priložnosti so dali natisniti posebno knjižico z naslovom *Akademske čebele ljubljanskih operozov ali Ustanova, pravila, smoter, imena in simboli nove Akademije, združene pod simbolom čebel v Ljubljani ... (Apes aCaDeMICae operosorum Labacensium, sive institutum, leges, scopus, nomina et symbola novae academiae sub apum symbolo Labaci adunatae ...)*. Za izdajo tega, v latinščini napisanega dela je poskrbel član, pravnik Janez Rudolf Coraduzzi (1663–1717); simboliko čebele so operozi povzeli po omembi sladke sad dajajoče čebelice v Sirahovi knjigi. Knjižica vključuje: simbolni bakrorez, ki prikazuje panoramo Ljubljane, pred njo je simbol akademije operozov, uljnjak s čebelami, ki se pasejo po cvetovih med cvetjem, nad upodobitvijo pa geslo operozov: *Sebi in drugim (NOBIS ATQVE ALIIS)*; posvetilno pesem; pravilnik oz. statut združbe (*leges academicae*); uvodni nastopni govor pravnika Janeza Štefana Florijančiča de Grienfelda; seznam članov akademije z njihovimi privzetimi latinskimi imeni; zadnji del pa prinaša slike 23 emblemov, na katerih so simbolno predstavljeni posamezni člani akademije, vsak ima svoj moto (povzet iz antičnih piscev), emblem pa spremlja tudi verzificiran namig (2 elegična distiha), ki pojasnjuje upodobitev na emblemu. Skupna lastnost vseh emblemov pa je, da na vsakem najdemo glavni simbol akademije: čebelo, ki je že od antike naprej sinonim za marljivost, pridnost in koristnost (Steska 1900; Gantar 1994).

Govorništvo

Tradicija objave govorov različnih vsebin, od slavnih govorov do verskih nagovorov in pridig, je bila tudi na naših tleh zelo živa. Piscev govorov je bilo veliko; pogosto so jih objavljali v knjižni obliki, precej se jih je ohranilo tudi v rokopisu, za številne pa vemo na osnovi virov in izročila. Kot primer nekaj govornikov in njihovih govorov:

- Janez Ludvik Schönleben (1618–1681) (*Mars Austriacus D. Leopoldus Austriae marchio et tutelaris*, 1648; *Panegyricus Magnae Matri Virgini sine macula originali conceptae Mariae*, 1649) (Deželar Trojar 2017: 333–412);
- Matija Bastjančič (1591–1659), jezuit, profesor sholastične teologije in Svetega pisma na jezuitskih univerzah na Dunaju in v Gradcu (več let tudi dekan dunajske in graške filozofske fakultete; *Fons sapientiae*, 1648; *Plausus et gemitus Austriae*, 1649; *In vexillum Hassan, Bosnensis Bassae*, 1593) (Deželak Trojar 2017; Glonar 1925 (2013));
- jezuit Friderik Jelenčič (Jellentschitsch) (*Triumphus rosarum comitis Wolfgangi A. a Rosenberg*, 1656); *Firmamentum regnorum, funebris oratio Ferdinando III. dicta*, 1657; *Triumphus panegyricus de contrito serpente*, 1658; v rokopisu je menda zapustil ok. 3000 pridig) (Glonar 1928 (2013));
- jezuit Ambrož Sembler (1644–1712) (*Acroama Gualtero Comiti a Dietrichstein in prima Philosophiae laurea*, 1682; *Hungaria triumphans, sive S. Ladislaus Rex Hung. victoriosus in Basilica S. Stephani nomine inclytae Nationis Hungaricae panegyricice laudatus*, 1689) (Miklavčič 1967 (2013));

- jezuit Magnet Pavel (1679–1734) (*Meteorum igneum duplici igne inflammatum seu Divus Ignatius Dei et proximi amore succensus, oratio panegyrica*, 1711) (Glonar 1933 (2013));
- Aleš Sigismund Dolničar (1685–1708) (*Cithara in coelum translata*, 1701; *Panegyris in Laudem Divi Gregorii Ducis Caelestis militiae*, 1707); pisal je tudi razprave, ki so se večinoma ohranile v rokopisu (*Tractatus praeliminaris ad Horographiam; De augustissimo Dominicae Incarnationis mysterio tractatus theologicus*, 1705), med katerimi izstopajo dela s področja umetnosti, zlasti arhitekture: *Descriptio Urbis Patavinae*, 1703; *Ichnographica descriptio Augustae Perugiae*, 1707 idr.) (Smolik 1980 (2013); Lavrič 1996);
- jezuit Anton Maurisperg (1678–1748) (*Orationum Marianarum pentas*, 1710; *Antonias ter laureata*, Viennae 1711; *Homagium S. Joanni Nepomuceno loquenti et tacenti*, Labaci 1730 idr.) (Glonar, Joža, 1933 (2013)) idr.

Katalogi, statuti, pravilniki

Večinoma v latinščini je bil objavljen *Katalog knjig, ki so na ljubljanskem jesenskem sejmu v knjigarni Janeza Krstnika Mayra naprodaj* (*Catalogus librorum, qui nundinis Labacensibus autumnalibus in officina libraria Joh. Bapt. Mayr venales prostant*), s katerim se je tiskar Janez Krstnik Mayr ob Elizabetinem sejmu 19. novembra 1678 kot novi ljubljanski knjigarnar predstavil Ljubljančanom; v 126 strani obsegajočem katalogu je avtor predstavil 2566 knjig, ki jih je razdelil na dva dela: na obsežnejšega latinskega in na nemškega (Šlebinger 1933; Mayr 1966; Arko 1968 (1969); Dular 2002: 91–132). V latinščini so pisani tudi nekateri mestni statuti, npr. *Statut Kopra, metropole Istre* (*Statuta Iustinopolis metropolis Istriae*), natisnjen v Benetkah 1668, pa tudi statuti in pravilniki različnih združb, npr. pravilnik akademije filharmonikov z naslovom *Zakoni Akademije filharmonikov, združenih v Ljubljani, prestolnici Kranjske* (*Leges Academiae philharmonicorum Labaci metropoli Carnioliae adunatorum*) (Leges 1967; Leges 1993; Klemenčič 2004).

Glasba

Med glasbenimi ustvarjalci, ki so uglasbili latinska besedila, so Jakob Petelin Gallus (1550–1591), Daniel Lagkhner (po 1550–po 1607; *Melodia funebris* (1601), *Soboles musica, id est Cantiones sacrae* (1602), *Flores Jessai* (1606), *Florum Jessaeorum* (1607), Gabrijel Plavec (1585–1641; *Flosculus vernalis*) in Izak Poš (1591–1621; *Cantiones sacrae, Harmonia concertans* (1623)) (Simoniti 1972: 47, 75–76, 101, 104, 167).

Vzgoja in izobraževanje

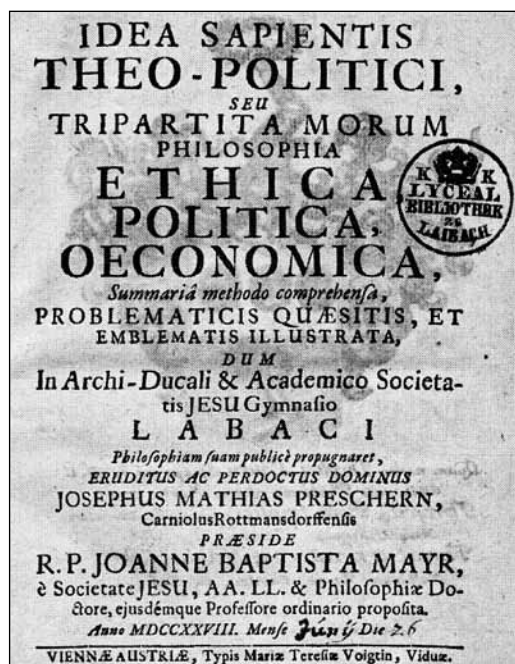
Med pisci del o vzgoji in izobraževanju daleč najbolj izstopa Pier Paolo Vergerio Starejši (1370–1444) s svojim delom *O plemenitih nraveh in svobodnih študijih mladine* (*De ingenuis moribus et liberalibus studiis adulescentiae*), ki je eno temeljnih del sodobne pedagogike, s katerim je utemeljil tudi humanistični izobražbeni ideal in je prvič izšlo v letih 1402–1403, a je med letoma 1500 in 1600 doživelo še vsaj osem izdaj. Med dela s pedagoško tematiko uvrščamo tudi govor Marka Hanžiča (Marcus Hansiz; 1683–1766) *Govor o obnovi študijev* (*Oratio de restauratione studiorum*), objavljen na Dunaju l. 1756. Hanžič, sicer jezuit, je po končanem študiju nekaj časa poučeval filozofijov Gradcu, nato pa se je povsem posvetil raziskovanju zgodovine in je med letoma 1705 in 1756 s področja tako cerkvene kot posvetne zgodovine objavil vrsto v latinščini napisanih del (zgodovine, apologetska dela in govori), za osrednji projekt svojega raziskovalnega dela pa si je zadal napisati cerkveno zgodovino Germanije (tj. nemškega prostora; *Germania sacra*), kar mu je uspelo le delno, nekaj monumentalnih del je izšlo še po njegovi smrti, veliko gradiva pa je ostalo v rokopisu (Glonar 1926 (2013)). Besedilo s pedagoško vsebino je tudi izpitni katalog s skrajšanim naslovom *Javni preizkus znanja iz filozofije* (*Tentamen publicum*) (Poglayn 1775).⁴ Gre za seznam izpitnih vsebin zaključnega preizkusa, ki so ga leta 1775 opravljali trije Kranjci ob sklepu svojega filozofskega študija: Fidelis Pogljajen, Matevž Kalan in poznejši znani matematik Jurij Vega; zbir vsebin, ki vključuje vprašanja s področja filozofije (logika, metafizika), matematike (algebra, geometrija, trigonometrija, geodezija, stereometrija, geometrija krivulj, balistika) in fizike (splošna fizika in posebna fizika) so nato izdali v tiskani obliki in ga posvetili tedanjemu cesarskemu dvornemu svetniku Franzu Antonu von Raabu (1722–1783).

Jurij Vega (1754–1802) je v latinščini ali dvojezično v latinščini in nemščini objavil nekatera svoja najpomembnejša dela: sedemdecimalni dvojezični mali logaritmovnik *Manuale logarithmico-trigonometricum ...* (*Logarithmisch-trigonometrisches Handbuch ...*; Leipzig, 1793), desetdecimalni dvojezični veliki logaritmovnik *Thesaurus logarithmorum completus* (*Vollständige Sammlung grösserer logarithm. Tafeln*; Leipzig 1794), trigonometrične tablice v dveh zvezkih *Georgii Vegae Tabulae logarithmico-trigonometricae cum diversis aliis in matheseos usum constructis tabulis et formulis* (G. V.-s logarithmisch-trigonometrische Tafeln nebst andern zum Gebrauch der Mathematik eingerichteten Tafeln und Formeln; Leipzig 1797) in *Razpravo o izračunu mas nebesnih teles ter posebej srednjih razdalj od Sonca in obhodnih časov* (*Disquisitio de supputatione massarum corporum coelestium e solis ipsorum distantiiis mediis temporibusque periodicis*; Dunaj, 1801) (Pisanski 2006).

⁴ Spletni dostop: <<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:doc-TQDP2BPU>>.

Politika, sociala, finance

S področja socialne in politike lahko kot primer navedemo dva pisca. Razprava *Idea teopolitičnega modreca* (*Idea sapientis theo-politici*), ki je izšla na Dunaju l. 1728, je nastala kot zagovor filozofije Jožefa Matije Prešerna na jezuitski gimnaziji, vključuje pa vprašanja s področja etike, politike in ekonomije; avtor razpravlja, na kakšen način (naj) posameznik upošteva moralno-etična in verska načela pri sprejemanju pomembnih odločitev na področju političnega delovanja in gospodarstva, bolj kot vsebina pa jo odlikujejo bakrorezi in latinski distihi (Gspan 1952 (2013)).

Slika 2: Prešeren, *Idea sapientis theo-politici* (1728); vir: dLib.

Pravnik Franz Albert Pelzhoffer baron Schönau (1643/1645–1710) je večino življenja deloval kot deželni svetnik in pozneje sodni uradnik, zadnja leta pa se je posvetil pisanju del o politiki; v latinščini je napisal dve: *Lacon politicus, strictim doctrinam administrandae reipublicae, quam ajunt politicam, complectens et evolvens*, ki je izšlo v Augsburgu l. 1706, in *Arcanorum status libri decem* (Ljubljana 1709; Frankfurt 1710–1713), v katerem je sicer zagovarjal močno katoliško monarhijo, a je zahteval tudi visoke moralne standarde za vladarske uradnike, s čimer je vznemiril cesarsko cenzuro in delo je prišlo na indeks prepovedanih knjig (Polec 1035 (2013)).

Prvo v latinščini napisano delo o denarništvu pri nas je napisal jurist Ivan Štefan Florjančič (Florianschtsich) de Grienfeld. Naslovil ga je *Govedo na jeziku ali akademski diskurz o starem in novem denarju* (*Bos in lingua sive discursus*

academicus de pecuniis vetero-novis), izšlo je l. 1702 v Ljubljani kot prvi spis akademije operozov, v njem pa je orisal zgodovino gospodarstva, denarja in njegove rabe od prvih zametkov, ko so namesto denarja uporabljali živino, ter zgodovino denarništva skozi čas pri različnih narodih (Glonar 1926 (2013); Murko 1946).

Tehnika

Kot primer pisca s področja tehnike lahko omenimo jezuita Franca Breckerfelda (1681–1744), matematika in astronoma, ki je po vstopu v jezuitski red študiral humanistiko na Dunaju in nato matematiko v Gradcu. Poučeval je v Zagrebu, Ljubljani, v Trnavi, v Košicah, Gradcu in nato znova v Košicah, od leta 1734 do smrti pa je bil prefekt, knjižničar in astronom kraljeve zvezdarne v Cluju. V času, ko je poučeval v Košicah, je napisal *Priročnik o merjenju časa* (tudi *Horografski kompendij; Manuale horographicum*, 1732–1734) v dveh delih, v katerem je natančno opisal merjenje časa in sončne ure. Z zanimanjem za merjenje časa in mehanske ure je povezano tudi njegovo drugo odmevnejše delo, *Razprava o odklonih nihal* (*Dissertatio de deviationibus pendulorum*), ki jo je izdal v Cluju l. 1742 (Košak 2018; Južnič 2006).

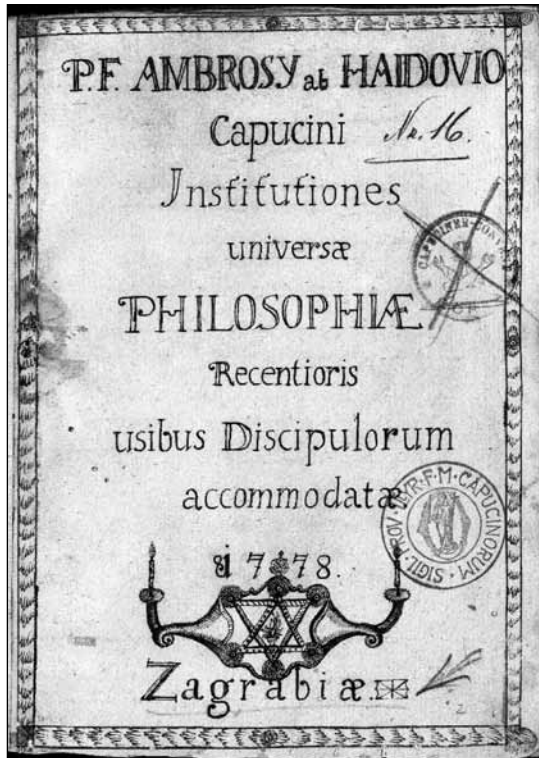
Rokopisi

Slovenske knjižnice, arhivi in muzeji, še zlasti samostanski arhivi in knjižnice hranijo še veliko neraziskanega rokopisnega gradiva. Tak primer sta rokopisa učbenikov za filozofijo dveh kapucinov iz druge polovice 18. stoletja; to sta bila Salezij iz Cmureka in Ambrozij Redeskini. Oba sta del svojega življenja preživela v Zagrebu, kjer sta delovala kot učitelja (lektorja) filozofije.

Salezij se je rodil med 1730 in 1737 (točna letnica ni znana), kot kapucin pa je deloval v Zagrebu (l. 1775) in Gradcu. V času, ko je deloval kot lektor v Zagrebu, je nastal njegov 355 rokopisnih strani obsegajoči učbenik za filozofijo z naslovom *EKLEKTIČNA FILOZOFIJA, skladno z novo obliko v šolah urejena. 1775. 17. novembra (PHILOSOPHIA ECLECTICA Ad Novam in Scholis Formam Comparata. MDCCLXXV. 17. Novembris)*, ki ga danes hrani kapucinski samostan v Škofji Loki. Dela ni napisal sam, ampak ga je po njegovih predavanjih kot študijsko gradivo napisal eden od njegovih učencev, Sigismund iz Selc pri Škofji Loki. V učbeniku, ki še temelji na novoveški sholastični filozofiji in je pisan v latinski kurzivni pisavi, obravnava splošno filozofijo, dialektiko, logiko, metafiziko in fiziko, vanj pa vključil tudi študijska pomagala (razpredelnice, preglednice, mnemotehnična sredstva).

Ambrozij Redeskini iz Ajdovščine se je rodil kot Valentin Marija Janez Nepomuk Albert Alojzij 21. junija 1746 v Ajdovščini, v kapucinski red pa je vstopil 6. maja 1765. Med letoma 1778 in 1788 je kot lektor deloval v Zagrebu, med 1790 in 1804 kot apostolski misijonar v Neapeljskem kraljestvu, po vrnitvi pa kot lektor

teologije v Gorici, kjer je tudi umrl 4. ali 5. februarja l. 1810. Učbenik, ki je nastal l. 1778 v Zagrebu in je napisan v latinski kurzivni pisavi, je naslovil *Patra brata Ambrozija iz Ajdovščine, kapucina Študij splošne moderne filozofije, prilagojene rabi učencev. 1778 v Zagrebu (P. F. Ambrosy ab Haidovio Capucini Institutiones universae PHILOSOPHIAE Recentioris, usibus discipulorum accomodatae. 1778. Zagrabiae)*. Obravnava snovi je razdeljena na tri večje vsebinske sklope:

Slika 3: Redeskini, *Institutiones universae philosophiae* (1778); vir: Loški muzej in dLib.

1. logika; 2. metafizika (ontologija, kozmologija, psihologija, naravna teologija); 3. fizika. Zadnji dve strani šaljivo pričata o tem, kako so si lahko tudi učeni patri krajšali čas: z risanjem manjših upodobitev ali karikatur. Pri obravnavi snovi daje izrazit poudarek obravnavi fizike, pri čemer se je opiral na nauk dubrovniškega učenjaka in filozofa Ruđerja Boškovića. Redeskinijev rokopis danes v svoji zbirki hrani Loški muzej Škofja Loka (Schematismus 1908: 18–19, 52–53; Sodnik Zupanec 1943: 25–30; Sodnik 1960 (2013); Harej 1987; Benedik–Kralj 1994: *passim*).⁵

⁵ Gl. tudi Redeskini Ambrozij, *Institutiones*: <<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:IMG-WIYEV6YS>>.

Kronike

Latinske (in nemške) kronike na Slovenskem še čakajo na temeljito znanstveno obravnavo. Kronik in del kroniškega značaja je na Slovenskem na stotine; natančnega popisa (še) ni. Lahko jih delimo po štirih različnih kriterijih:

- po vsebini na posvetne kronike (svetovne, cesarske, kraljevske, deželne, mestne, krajevne, stanovske in društvene, družinske, vojaške, šolske, zasebne) in na cerkvene kronike (papeške, patriarhalne, škofovske, samostanske, župnijske, kronike posameznih cerkva, zasebne kronike duhovnikov, redovnikov in redovnic);
- glede na obdobja na srednjeveške, renesančno-humanistične, baročne itd., lahko jih delimo tudi glede na stoletja ali glede na čas (dnevne, mesečne, letne, sporadične);
- glede na jezik, v katerem so napisane (v enem jeziku, kombinirano v različnih jezikih);
- glede na avtorstvo (delo enega pisca ali delo več piscev, ki pišejo sočasno ali zaporedoma skozi različna obdobja) (Hriberšek 2020: 137–141). V nadaljevanju je predstavljenih nekaj primerov.

Precej je ohranjenih šolskih kronik, ki zaradi svojih specifik predstavljajo posebno skupino. Med dela kronikalnega značaja s področja šolske zgodovine lahko uvrstimo že v latinščini pisane sezname učencev z naslovom *Imenik* ali *Imena* (*Nomina*), pozneje imenovane *juventus*i (ali *juventute*; *Iuventus*), šolska glasila s seznamami učencev, ki so izhajala od l. 1770 naprej, po šolski reformi l. 1849 pa so jih nadomestila šolska izvestja (sprva *Programme*, pozneje *Jahresberichte*). Primer latinske šolske kronike je kronika frančiškanske gimnazije v Novem mestu, ki jo je napisal prvi prefekt novomeške frančiškanske gimnazije in tedanji gvardijan novomeškega frančiškanskega samostana, filozof in teolog ter trikratni frančiškanski provincial Gotfrid Pfeiffer (1707–1780) (Furlan 1926: 36); prvi del kronike opisuje obdobje med 1746 in 1792, njeno nadaljevanje *Omembe vredne stvari gimnazije v Rudolfovem* (*Memoratu digna Gymnasii Rudolphswertensis*) pa danes hrani arhiv v Novem mestu (Dodič 1971: *passim*).

Slika 4: *Memoratu digna Gymnasii Rudolphswertensis*; vir: Zgodovinski arhiv Ljubljana, Enota za Dolenjsko in Belo Krajino.

Svoja življenja in dela so zelo natančno popisovali slovenski jezuiti, ki so napisali nekaj dragocenih del kronikalnega značaja. Tak primer je *Letopis ljubljanskega kolegija Družbe Jezusove (Historia annua Collegii Societatis Jesu Labacensis)* v dveh delih; del, ki opisuje obdobje med letoma 1596 in 1691, hrani Arhiv Republike Slovenije (SI AS 1073 Zbirka rokopisov, Ms 180r; Baraga 2003), drugi del z naslovom *Annua Collegii Labacensis*, ki popisuje dogodke med letoma 1722 in 1773, pa Rokopisna zbirka NUK (NUK, Ms 1544 (Inv. št. 5/53)).⁶ Tu je hranjen tudi letopis jezuitskega seminarja z izvirnim naslovom *Zgodovina ljubljanskega seminarja, v katerem so zajeti izvor, napredek, dobrotniki in njegovi gojenci (Historia seminarii Labacensis, in qua origo, progressus, benefactores eiusdemque alumni continentur)*, ki opisuje delovanje te ustanove med letoma 1600 in 1739 (NUK, Ms 156). Najnatančnejši oris ljubljanskega jezuitskega kolegija ponujata *Dnevnik šolske prefekture v ljubljanskem jezuitskem kolegiju, začet leta 1651 (Diarium praefecturae scholarum in archiducali collegio Societatis Jesu Labaci inchoatum anno MDCLI)* (SI AS 1073 Zbirka rokopisov, Ms I/31r), ki ima še dodatek z naslovom *Zbir iz preteklih let (Collectanea ex annis praeteritis)* Janeza Ludvika Schönlebna (SI AS

⁶ Rokopis, ki je sicer dostopen na portalu dLib.si (<<http://www.dlib.si/?URN=URN:NBN:SI:IMG-BJR9OX56>>), izvira iz knjižnice ljubljanskega frančiškanskega samostana.

1073 Zbirka rokopisov, Ms I/31r, str. 287r–297v; Deželar Trojar 2017.) ter *Dnevnik patra ministra (Diarium p. Ministri)*, v katerem je popisano obdobje med letoma 1651 in 1772 (SI AS 1073 Zbirka rokopisov, Ms I/32r–I/40r). Dragoceno gradivo najdemo tudi v Arhivski knjigi ljubljanskega jezuitskega kolegija (*Liber archivij Collegij labacensis Societatis Jesu sive instrumenta omnia literaria de verbo ad verbum transumpta ex instrumentis originalibus in archivio contentis*) (SI AS 1073 Zbirka rokopisov, Ms II/69 r).

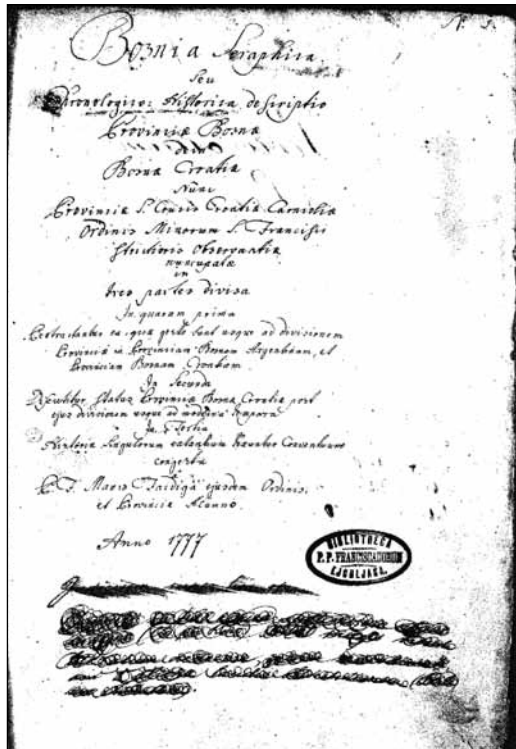
Pravo bogastvo zgodovinskega in domoznanskega gradiva se skriva v župnijskih kronikah. Koliko jih je, ni znano, ker še niso popisane, zato o njih zgolj ugibamo. Leta 2016 je bilo v Sloveniji 785 župnij⁷ in od teh gotovo vsaj tri četrtine hranijo kronike; nekaj jih hranijo tudi različni slovenski arhivi. Ena najbolj znanih kronik z območja Štajerske je nedvomno ruška latinska kronika z naslovom *Ruška kronika, sestavljena po zelo starih dokumentih in spisana v zaokroženi obliki na osnovi različnih verodostojnih rokopisov (Notata Rastensia ex antiquissimis documentis desumpta et variis fide humana dignis autographis synoptice descripta)*; njen pisec je bil domačin Jožef Avguštin Meznerič (Glazer 1933 (2013)). Vsebinsko je razdeljena na dva dela (časovna ločnica je ustanovitev šole leta 1645), zaradi svoje vsebine pa je dragocen zgodovinski vir ne le za lokalno ruško cerkveno in posvetno zgodovino, ampak zaradi ruške latinske šole in njenega pomena tudi za širše območje Štajerske in za zgodovino šolstva na Slovenskem (Mlinarič 1985).

Enako zanimive in pomembne so redovne kronike, npr. kronike kapucinskih samostanov. Med temi velja posebej omeniti kroniko nekdanjega novomeškega kapucinskega samostana (*Acta conventus Ordinis Cappucinatorum Rudolphswerti*), ki je ohranjena v kapucinskem provincialnem arhivu, zlasti pa redovno kroniko kapucinov z naslovom *Historia Almae provinciae Styriae Ordinis Cappucinatorum*, ki jo je napisal pater Oto Kocjan (Benedik–Kralj 1994: *passim*). V Zgodovinskem arhivu Ptuj je ohranjen *Drugi del kronike ptujskega dominikanskega samostana (Pars Ilda, Memorabilium conventus Pettoviensis O. P.)*, ki jo je l. 1696 napisal ptujski dominikanec Ambrozij Capello (prvi del hrani Štajerski deželni arhiv v Gradcu) (SI_ZAP/0070_00034), to pa dopolnjuje še *Spominska knjiga ptujskega dominikanskega samostana (Liber memorabilium conuentvs Petouiensis fratrum praedicatorum caeptvvs et inchoatus et prosecutvs ab anno domini 1673 a 4ia die ap(ri)lis)*, ki je deloma kronika, deloma knjiga prepisov; to je l. 1673 začel pisati prior ptujskega dominikanskega samostana Vincenc Abel, opisuje pa obdobje med 1673 in 1794 (SI_ZAP/0070_00028). Med frančiškanskimi kronikami naj omenim rokopisa novomeške frančiškanske kronike (*Historia seu Chronicon Conventus Neostadiensis a sui origine nempe 1470–1774 inclusive cum variis animadversionibus criticis*) v treh knjigah in kroniko frančiškanskega samostana Nazarje (*Chronicon Conventus Nazaretani in Styria*), katerih avtor je bil Gotfrid Pfeiffer (Furlan 1926: 36).

Eno najbolj markantnih kroniških del pri nas pa hrani provincialni arhiv ljubljanskega frančiškanskega samostana: kroniko zgodovine frančiškanskega reda na območju

⁷ <<https://katoliska-cerkev.si/letno-porocilo-katoliske-cerkve-v-sloveniji-2017>>. (Dostop 20. 10. 2020).

današnje Bosne, Hrvaške in Slovenije, ki jo je napisal Maver Fajdiga. Pisec je bil rojen 10. januarja 1734, v frančiškanski red je vstopil l. 1753, po študiju je deloval v različnih krajih (tudi kot provincialni arhivar), umrl pa je v Ljubljani 12. junija 1790. Rokopis kronike z okrajšanim naslovom *Bosna serafska ali Kronološko-zgodovinski opis ... (Bosnia seraphica seu Chronologico-Historica descriptio ...)* obsega 1235 strani, nastajala pa je med letoma 1777 in 1780.

Slika 5: Maver Fajdiga, *Bosnia seraphica* (1777–1780); vir: frančiškanski provincialni arhiv Ljubljana.

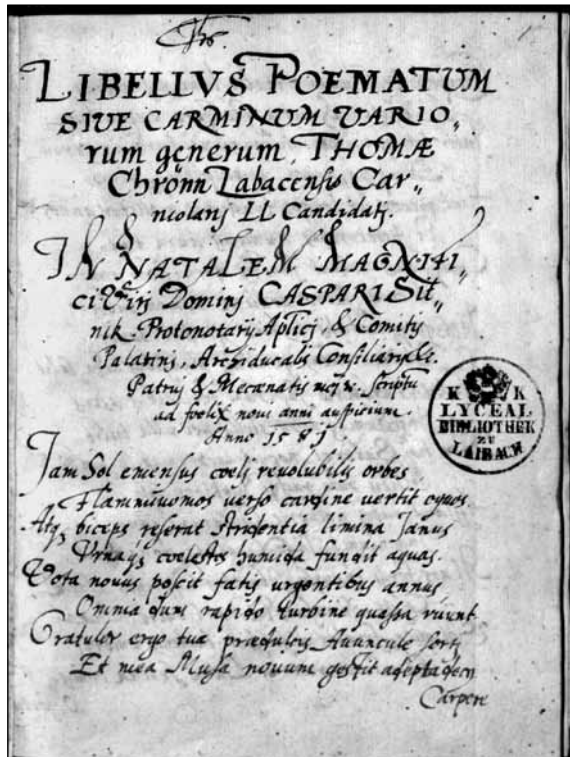
Prvi del orisuje zgodovino frančiškanov od njihovega prihoda v Bosno ok. l. 1340 do l. 1513/1514. Drugi del opisuje dogodke od omenjene razdelitve do časa, ko je Fajdiga pisal kroniko (od 1513/1514 do 1777). Večino kronike (83 %) obsega tretji del, ki vključuje opise petnajstih frančiškanskih samostanov v 18. stoletju (Ljubljana, Trsat, Sveta gora pri Gorici, Novo mesto, Senj, Kamnik, Sv. Lenart v Gozdu, Pazin, Samobor, Brdovec, Klanjec, Nazarje, Karlovac, Brežice, Jastrebarsko). Kot zgodovinski dokument je kronika dragocena za zgodovino frančiškanov in Cerkve na Slovenskem, Hrvaškem in v Bosni, za zgodovino posameznih samostanov, avtor pa je vključeval tudi geografske opise in posebnosti, podatke o lokalni zgodovini, o pomembnih dogodkih, o civilni upravi, o posameznikih, o zgodovini sociale in medicine (delovanje bolnišnic in sirotišnice) idr. Posebej dragoceni so podatki s

področja kulturne zgodovine; opisi knjižnic, cerkvenih umetnin, spomenikov in stavb so dragocen vir za umetnostne zgodovinarje in za zgodovino arhitekture, orisi delovanja posameznikov so aktualen vir za biografijo, pa tudi strokovnjaki številnih drugih strok lahko v njej najdejo veliko zanimivega. Kronika prinaša tudi za zgodovino reda in posameznih ustanov pomembne prepise arhivskih dokumentov (papeške bule, cesarski odloki, ustanovne listine, privilegiji, volila itd.) ter prepise latinskih napisov, ohranjenih v frančiškanskih cerkvah, samostanih in kriptah. Besedilo kronike je bilo pripravljeno za tisk, vendar do njega ni prišlo, ker je bilo to obdobje največjega jožefinističnega pritiska na cerkvene redove v času ljubljanskega škofa Karla Janeza Herbersteina (škof v obdobju 1772–1787), ko je bil nekaj časa v vprašljiv tudi obstoj frančiškanov v Ljubljani, tisk pa bi pomenil tudi izjemno finančno breme, ki bi ga frančiškani v danih razmerah najbrž ne zmogli (Hriberšek 2018).

Poseben izziv za raziskovanje predstavljajo domnevno neohranjene ali izginule (izgubljene) kronike, ki se omenjajo v virih in zapisih. Tak primer so kronike nekdanjih samostanov kontemplativnih redov (benediktincev, cistercijanov, kartuzijanov), kronika jezuitskega kolegija v Gorici, izgubljene kronike samostanov ubožnih redov, izgubljene župnijske kronike in druge. Pri raziskovanju kronik pa moramo upoštevati ne le območja znotraj Slovenije, ampak tudi tista območja zunaj Slovenije, ki so bila v preteklosti poseljena s slovenskim prebivalstvom ali pa so na njih skozi zgodovino segale različne politične in upravne enote (zamejstvo v Italiji, v Avstriji in na Madžarskem ter severna Hrvaška in Istra).

Pesništvo

Osrednje ime protireformacije na Slovenskem je nedvomno ljubljanski škof Tomaž Hren (1560–1630), ki je po prevzemu funkcije ljubljanskega škofa l. 1599 postal tudi vodilna osebnost rekatolizacije na Kranjskem. Zgodovinska podoba je še vedno zaznamovana z dolgoletnim načrtnim prikazovanjem Hrena kot odločnega preganjalca protestantov in protestantske literarne ustvarjalnosti, čemur je mogoče v marsikaterem oziru ugovarjati. Manj znano pa je, da je v letih, ki jih je preživel najprej kot dijak v Gradcu in nato kot študent na Dunaju, pisal latinske pesmi. Pozneje je pesmi zbral v knjižico, ki jo je naslovil *Knjižica pesnitev ali pesmi različnih vrst Tomaža Hrena, Ljubljančana, Kranjca, kandidata svobodnih umetnosti (Libellus poematum sive carminum variorum generum Thomae Chrönn Labacensis Carniolani LL Candidati)*; 147 strani obsegajoča rokopisna zbirka, katere rokopis danes hrani Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani, je eden od najlepših primerov latinske pesniške ustvarjalnosti na Slovenskem. Gre za antologijo 73 pesmi različne dolžine, ki skupaj obsegajo 2679 verzov; najkrajši epigrami obsegajo le dva verza, najdaljša pesem *Zmagoslavje ljubezni (Triumphus amoris)* pa 372 verzov. Hren je v pesmih uporabljal štiri klasične antične metrične oblike: alkajsko kitico, sapfiško kitico, heksameter, najpogosteje pa elegični distih.

Slika 6: Tomaž Hren, *Libellus poematum* (1586); vir: dLib.

V zbirko ni vključil vseh svojih pesmi, ampak le nekatere bolj uspele; vsaj tri pesmi so bile namenjene uglasbitvi, štiri pa so izšle tudi kot posebni natisi. Večinoma gre za priložnostne pesmi, ki jih je posvetil svojim sorodnikom, znancem, prijateljem, učiteljem in vladarjem ob praznovanjih in pomembnih življenjskih prelomnicah (poroka, smrt, rojstni dan, začetek študija, duhovniško posvečenje, doktorat ipd.). V pesmih pred bralcem zaživi mladi Hren; iz njih vejeta študentska živahnost in navdušenje nad antiko, polne so antičnih vsebin, antičnih poganskih religioznih in mitoloških motivov, krščanska tematika je potisnjena v ozadje, svetopisemskih motivov in krščanskih vsebin je malo. Ni znano, ali je nameraval zbirko objaviti, a verjetno da. Hren je bil spreten verzifikator in njegove pesmi zaznamuje predvsem formalna in metrična raznolikost, ki se kaže v uporabi različnih slogovnih prijemov (izstopata kronogram in akrostih), besednih iger in metaforike, pogosto pa zna biti tudi zelo liričen. Njegova vsebinsko, slogovno, jezikovno in formalno raznolika zbirka latinskih pesmi, ki je v slovenski literarni zgodovini precej spregledana, je eden od vrhuncev izvirne latinske pesniške ustvarjalnosti na Slovenskem. Z njo je Hren odprl vpogled v razmeroma slabo poznano obdobje svojega življenja: v svoja dijaška in študentska leta (Simoniti 1980; Gantar 1989; Hriberšek 2017; Hriberšek 2018).

Medicina

Pisanje v latinščini je bilo v medicinski stroki standard vse do druge polovice 19. stoletja; zdravnikov, ki so v latinščini pisali svoja zaključna dela, je bilo veliko. Kot prvega lahko omenimo Koprčana Santorija Santorija (1561–1636), ki je zaslovel kot zdravnik plemenitašev, kot profesor za teoretično medicino v Padovi, kot izumitelj različnih medicinskih pripomočkov in plodovit pisec (Grmek 1952; Pintar 1960 (2013); Castiglioni 1987). Med deli Janeza Krstnika Brložnika Pernberga (ok. 1650–1730), ki je po študiju filozofije in medicine na Dunaju in v Gradcu kot zdravnik deloval v Gradcu, v Linzu in v Riedu na Bavarskem, posebej izstopa *Opis kuge ali zgodovina kuge, ki je od leta 1708 do vključno 1713 napredovaje pustošila po Sedmograški, Ogrski, Avstriji, Pragi in Regensburgu ter drugih sosednjih pokrajinah in mestih, predstavljena s pismi (Loimographia, seu historia pestis, quae ab anno 1708–1713 inclusive Transilvaniam, Hungariam, Austriam, Pragam et Ratisbonam aliasque conterminas provincias et urbes progrediendo depopulabatur, per epistolas adumbrata)*, ki je izšlo v Steyriju l. 1716.

Dva med zdravniki sta zaslovela tudi v evropskem merilu. Prvi je bil Marko Gerbec (Grbec) (1658–1718), ki je medicino študiral na Dunaju, v Padovi in v Bologni, kjer je tudi doktoriral. Po vrnitvi je postal deželni zdravnik, ki je slovel po svoji strokovnosti, sprejet je bil v različne znanstvene združbe, svoje raziskave in ugotovitve pa je redno objavljaj kot samostojna dela ali v strokovnem periodičnem tisku. Nekatere njegove objave so bile pionirske, na primer opis pegavice in njenega zdravljenja, prvi pa je tudi opisal hudo motnjo srčnega ritma (opis klinične slike ekstremne bradikardije zaradi popolnega preddvorno-prekatnega srčnega bloka, pozneje imenovane Adams-Stokesov sindrom). Njegova najodmevnejša dela so *Zapleteno-razpleteno v medicini ali razprava o zapletenih boleznih (Intricatum-Extricum medicum, seu tractatus de morbis complicatis)*, Ljubljana 1692) ter pet letnikov medicinske kronologije za obdobje od 1697 do 1701 (*Annus primus Chronologiae medicae, continens exactam anni 1697 temporum aurae et humanorum corporum Labacensium alterationem* (1699); *Annus secundus Chronologiae continens annum 1698* (1700); *Annus tertius (1699) Chronologiae* (1702); *Annus quartus (1700) Chronologiae* (1705); *Annus quintus (1701) Chronologiae* (1713)), poleg teh pa je objavil še več kot 70 manjših prispevkov, vse v latinščini (Pintar 1926 (2013); Pintar 1963; Mušič 1977).

Fran Viljem Lipič se je rodil kot Franz Wilhelm Lippich v kraju Spišská Nová Ves na Slovaškem 13. junija 1799. Po gimnaziji, ki jo je obiskoval v Podolinu, Levoči in Košicah (tu se je pri redovnikih naučil tekoče latinsko), se je odločil za študij naravoslovja; najprej je na univerzi v Pešti študiral botaniko, l. 1819 pa je začel na Dunaju študirati medicino; 26. maja 1823 je bil promoviran za zdravnika z disertacijo o poporodni sepsi (*Disertatio inauguralis medico-practica sistens observata de metritide septica in puerperas grassante*). Naslednjih enajst let je v Ljubljani deloval kot zdravnik za reveže, kot drugi mestni in policijski zdravnik. Od l. 1834 je bil profesor na medicinski fakulteti v Padovi, od l. 1841 pa na Dunaju

na katedri za interno medicino; tu je umrl l. 1845. Z obdobjem službovanja v Ljubljani so povezana tri njegova dela. Dve sta napisani v nemščini: *Topografija c.-kr. deželnega glavnega mesta Ljubljane* (1834) je unikaten oris Ljubljane v prvi tretjini 19. stoletja, *Osnovne značilnosti dipsobiostatike – zlorabe alkohola oziroma na podlagi zdravniškega opazovanja nastala politično-statistična predstavitev njenih posledic, ki se odražajo na prebivalstvu in življenjski dobi* pa je v svetovnem merilu pionirsko delo na področju raziskav o škodljivosti alkoholizma. Tretje delo, ki je napisano v latinščini, je okrajšano naslovljeno *Bolezni Ljubljančanov (Morbi Lubeanorum)*. V njem je z medicinskega vidika opisal leto 1828 ter bolezni in posamezne klinične primere, ki jih je reševal. Zasnoval ga je kronološko po mesecih, ob koncu vsakega trimesečja je dodal tudi povzetek in dopolnilo, občasno pa ga je dopolnil tudi z opisom epidemij, ki so izbruhnile. Poleg strogo strokovnega besedila opisuje tudi strukturo prebivalstva, navade, načine zdravljenja zdravnikov, homeopatov in lekarnarjev, uporabo zdravil in farmacevtskih pripomočkov, ukrepe za izboljšanje zdravja in preprečevanje nalezljivih bolezni itd. (Pintar 1932 (2013); Lipič 2007).

V obdobju med njima je deloval zdravnik Anton Muznik (1726–1803), ki se je šolal na Kranjskem in Hrvaškem, študiral je na Dunaju, nato pa je deloval kot vojaški zdravnik do l. 1763, ko je postal deželni zdravnik (protomedik) na Goriškem in v Posočju: tu je skrbel za preventivo, za izobraževanje prebivalstva, cepljenja (proti kozam), analizo vode, opravljal je službo veterinarja, učil na kirurški šoli, kot zdravnik pa je tudi zdravil kugo v Transilvaniji. V latinščini je napisal dve deli; svoje doktorsko delo *Inauguracijska razprava o vročični blodnjavosti (Dissertatio inauguralis de delirio febrili, 1758)* in svoje najodmevnejše delo *Goriško podnebje (Clima Goritiense, 1781)*, v katerem je v dvanajstih poglavjih orisal splošne podnebne, vremenske, pokrajinske, prebivalstvene, prehrabene in medicinske razmere na Goriškem v svojem času (Glonar 1935 (2013); Marušič 1984; Muznik 2000).

Napisi

Posebno področje, ki je na Slovenskem še precej raziskano, pa sta srednjeveška in novoveška epigrafika. Veliko latinskih napisov je še ohranjenih na trdnih (pa tudi drugih) materialih, veliko se jih je izgubilo, nekatere pa so nam v prepisih ohranili pisci zgodovinskih del, kronik in zbiralci zgodovinskega gradiva. Ti napisi so dragoceno viri za poznavanje slovenske srednjeveške in novoveške zgodovine. Kot primer navajam nagrobnik Ane Elizabete Gallenberške, ki ga hrani Narodni muzej Slovenije (zadnji dve vrstici sta elegični distih s kronogramom):

QUID QVAERIS VIATOR?
ANNAM ELISABETH ORTU SVO DOMINAM ET
COMITISSAM DE GALLENBERG ()
[HAEC] PRO SVI [?] EXUVIIS HIC RELICTIS XX NOV MDCLXXXIV
ABIIT.

QUO? AMABO
 ANIMI DOTIBUS VIRTUTUMQUE UNIVERSITATE, QUIBUS DEUM
 RELIGIONE PROXIMUM CHARITATE CONIUGEM AMORE
 PROLEM TENERITUDINE COLUIT FOVIT DILEXIT EDUCAVITQUE
 MERITO SUPRA TERRENUM EVECTA
 HOC IAM FASTIDIENS ET AMPLIUS PEREGRINARI PERTOESA,
 SPIRITU COELESTEM PATRIAM PETIIT
 ERGO IAM IUBILAT BEATA? QUIDNI
 AST
 IOANNES ADAMUS COMES A PVRGSTALI TIT.(ULO)
 PLEN.(O) S.(ACRAE) C.(AESAREAE) M.(AIESTATIS)
 I.(MPERATORIS) A.(USTRIACI) BELLI CONSIL.(IARIUS)
 COLONELL(US)
 ET COMENDANS OCULINENSIVM CAMPI
 VIGILIARVM PRAEFECTUS GENERALIS ETC. [?], UT
 AMISSVM DIMIDIUM SUI INCONSOLABILIS CONSORS
 ETIAM POST SUOS CINERES LUCERET
 CONTRA LACHESIN I(M)MITEM
 MAESTAS HAS LACRIMAS IN SUA SAXA TULIT

 TE VOTO IVGI CONSORS VISITABIT ELISA'(BETH)
 PARTE SVA XENIVM PRO POTIORE DABIT.

Kaj iščeš, popotnik?

Ano Elizabeto, po svojem rodu gospo in grofico Gallenberško.

Ta je tukaj pustila svoje umrljivo telo 20. novembra 1694.

Kam pa, lepo prosim?

Z darovi duha in vsemi krepostmi, s katerimi je Boga častila s pobožnostjo, bližnjemu stregla z dobroto, soproga ljubila z ljubeznijo in otroke vzgajala z nežnostjo, se je upravičeno povzdignila nad zemeljsko;

ker se je tega naveličala in ji je bilo dovolj zemeljskega popotovanja, je z duhom odšla v nebeško domovino.

Torej se sedaj veseli blažena? Seveda.

Toda

Janez Adam, grof Purgstal, s polnim naslovom svetega cesarskega veličanstva avstrijskega cesarja vojni svetnik, polkovnik in splošni prefekt-poveljnik straž ogulinskega polja itd., da bi neutolažljivi soprog tudi po svoji smrti proslavljal

svojo izgubljeno boljšo polovico

zoper neusmiljeno Lahezis,

je te žalostne solze preлил na svoj kamen.

Eliza, tvoj soprog po prisegi zakonske zveze te bo obiskal in s svojim deležem ti bo dal še večje darilo.

Sklep

Precej področij latinske književnosti na Slovenskem ni zajetih v obravnavo, na primer izjemno široko in raznoliko področje v latinščini pisane filozofske literature (predstavljeno je zgolj v nekaj obrisih), enako pa tudi ogromen korpus nabožne

literature. Manjkajo številni pisci, ki bi jih morda pričakovali glede na njihov pomen, na primer Pier Paolo Vergerio Mlajši s svojim raznolikim opusom, pa naravoslovci, kot so Andrej Perlah, Jakob Strauss, Avguštin Hallerstein, Balthasar Hacquet, Giovanni Antonio Scopoli in drugi. Kljub temu pa gotovo teh nekaj nazornih primerov, iz katerih je približno razviden obseg latinske ustvarjalnosti na Slovenskem v danem obdobju, jasno kaže, kakšen je njen pomen ter zgodovinski in raziskovalni potencial.

Viri

Baraga, France (ur.), 2003: Letopis Ljubljanskega kolegija Družbe Jezusove (1596–1691) (*Historia annua Collegii Societatis Jesu Labacensis*). Prevedla Marija Kiauta. Ljubljana: Družina, Provincialat Družbe Jezusove.

Bohorič, Adam, 1969–1971: *Arcticae horulae: Die Erste Grammatik der slowenischen Sprache, Teil 1: Text*. Berčič, Branko (ur.). Nachdruck des Exemplars der National- und Universitätsbibliothek in Ljubljana. Heppenheim: F. Wolf. (1969) – Teil 2: Untersuchungen. Redaktion Branko Berčič. Schwandorf: Meiller (1971).

Bohorič, Adam, 1987: *Arcticae horulae succisivae = Zimske urice proste*. Maribor: Obzorja. Prev. Jože Toporišič in Anton Sovrè, posodobil Kajetan Gantar.

Leges, 1967: *Leges Academiae philharmonicorum Labaci metropoli Carnioliae adunatorum. Pravila Akademije filharmonikov v Ljubljani, glavnem mestu Kranjske*. Ljubljana: Semeniška knjižnica. Prev. Kajetan Gantar in Marijan Smolik.

Leges, 1993: *Leges Academiae philharmonicorum Labaci metropoli Carnioliae adunatorum. Zakoni Akademije filharmonikov, združenih v Ljubljani, prestolnici Kranjske. Faksimile*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Prev. Kajetan Gantar.

SI AS – Arhiv Republike Slovenije

SI_ZAP – Zgodovinski arhiv Ptuj

Thalnitscher, Joannes Gregorius, 1882: *Historia cathedralis Ecclesiae Labacensis, s. Nicolao archiepiscopo Myrensi sacrae: cum chronologica eiusdem fabricae, veteris et novae, narratione; cui accesserunt sacra aedificia et multiplices eruditiones ipsam basilicam concernentes*. Ljubljana: 1882.

Literatura

Ahačič, Kozma, 2007: *Zgodovina misli o jeziku in književnosti na Slovenskem: protestantizem*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Arko, Albin, 1968 (1969): *Tristoletnica tiskarstva v Ljubljani*. Ljubljana: Narodna tiskarna, 1875.

Berčič, Branko, 1968 (1969): *Tiskarstvo na Slovenskem: Zgodovinski oris*. Ljubljana: Odbor za proslavo 100-letnice grafične organizacije na Slovenskem.

Benedik, Metod, in Kralj, Angel, 1994: *Kapucini na Slovenskem v zgodovinskih virih. Nekdanja Štajerska kapucinska provinca*. Ljubljana: Inštitut za zgodovino Cerkve pri Teološki fakulteti Univerze v Ljubljani. (*Acta ecclesiastica Sloveniae* 16).

Breznik, Anton, 1938: *Kastelčev latinsko-slovenski slovar: Slovenski jezik. Glasilo Slavističnega društva* 1. 55–62.

Castiglioni, Arturo, 1987: *La vita e l'opera di Santorio Santorio capodistriano: MDLXI-MDCXXXVI*. Trieste: Edizioni Italo Svevo.

Ciperle, Jože, 2010: Nikodem Frischlin – nemirni poet, rektor protestantske stanovske šole v Ljubljani (1582–1584). Bjelčevič, Aleksander (ur.): *Reformacija na Slovenskem (ob 500-letnici Trubarjevega rojstva)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 557–570. (Obdobja 27).

Deželak Trojar, Monika, 2017: *Janez Ludvik Schönleben (1618–1681): Oris življenja in dela*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Apes academiae 1).

Deželak Trojar, Monika, 2017: Bastjančič, Matija (1591–1659). Slovenska biografija. SAZU, ZRC SAZU, 2013. <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi135731/#novi-slovenski-biografski-leksikon>>. Izvirna objava v: *Novi Slovenski biografski leksikon*: 2. zv. B-Bla. Ur. Barbara Šterbenc Svetina et al. Ljubljana, ZRC SAZU, 2017. (Dostop 10. 11. 2020.)

Dodič, Milan, 1971: Dvesto petindvajset let novomeške gimnazije: *Zgodovinski oris (1746–1971)*. Sever, Jože (ur.): *225 let novomeške gimnazije*. Novo mesto: Gimnazija v Novem mestu.

Dolničar, Janez Gregor, in Lavrič, Ana, 2003: *Zgodovina ljubljanske stolne cerkve: Ljubljana 1701–1714*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.

Dular, Anja, 2002: *Živeti od knjig: Zgodovina knjigotrštva na Kranjskem do začetka 19. stoletja*. Ljubljana: Zveza zgodovinskih društev Slovenije.

Enenkel, Karl A. E., 2008: *Die Erfindung des Menschen: Die Autobiographik des frühneuzeitlichen Humanismus von Petrarca bis Lipsius*. Berlin: Walter de Gruyter.

Frischlin, Nicodemus, 1601: *Operum poeticorum pars elegiaca, continens viginti duos elegiacorum carminum libros. Quibus adhaerescunt Odarum libri tres, Anagram. unus*. Straßburg: Heredes Bernhard Jobin.

Furlan, Alfonz, 1926: Pisatelji frančiškanske hrvatsko-kranjske pokrajine sv. Križa. *Časopis za zgodovino in narodopisje* 21/1-2. 29-56.

Gantar, Kajetan (ur.) 1994: *Academia operosorum: Zbornik prispevkov s kolokvija ob 300-letnici ustanovitve*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Gantar, Kajetan, 1989: *Hrenova mladostna pesniška zbirka: Latinska verzifikacija med humanizmom in barokom*. Aleksander Skaza in Ada Vidovič-Muha: *Obdobje baroka v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi. Mednarodni simpozij v Ljubljani od 1. do 3. julija 1987*. Ljubljana: Univerza Edvarda Kardelja v Ljubljani, Filozofska fakulteta. 89–98. (Obdobja 9).

Glazer, Janko, 1933 (2013): *Meznerič, Jožef Avguštin. Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi364206/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 11. 11. 2020.)

Glonar, Joža, 1926 (2013): *Hansiz, Marka (1683–1766). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi224287/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)

Glomar, Joža, 1925 (2013): *Bastjančič, Matija (1591–1659). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi135731/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)

Glomar, Joža, 1926 (2013): *Florianschitsch de Grienfeld, Ivan Štefan (1663–1709). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi190166/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop: 11. 11. 2020.)

Glomar, Joža, 1926 (2013): *Herberstein, Sigismund, baron (1486–1566). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi228885/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)

Glomar, Joža, 1928 (2013): *Jellentschitsch, Friderik (1632–1690). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi253255/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)

Glomar, Joža, 1933 (2013): *Magnet, Pavel (1679–1734). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi338926/#slovenski-biografski-leksikon>>. Dostop 10. 11. 2020.)

Glomar, Joža, 1933 (2013): *Maurisperm, Anton (1678–1748). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi354370/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)

Glomar, Joža, 1935 (2013): *Muznik, Anton (1726–1803). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi383180/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 11. 11. 2020.)

Grmek, Mirko Dražen, 1952: *Santorio Santorio i njegovi aparati i instrumenti*. Zagreb: Institut za medicinska istraživanja Jugoslavenske akademije.

Gspan, Alfonz, 1952 (2013): *Prešeren. Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi461400/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)

Harej, Zorko, 1987: *Ambrozij Redeskini*. Primorski slovenski biografski leksikon. 13. 165.

Herberstein, Sigismund, 1560a: *Beschützung der unrecht beschuldigten und sein selbst Fürsehung*. Gedruckt zu Wien in Österreich durch Raphael Hofhalter 1560.

Herberstein, Sigismund, 1560b: *Sigismundi Liberi Baronis in Herberstein Defensio iniuste delatorum*. Viennae. s. a.

Herberstein, Sigismund, 1951: *Moskovski zapiski*. Ljubljana. Prev. Ludovik Modest Golia.

Hriberšek, Matej, 2008: Slovaropisje klasičnih jezikov na Slovenskem v 16. stoletju. *Slavia Centralis* 1/2. 77–87.

Hriberšek, Matej, 2017: Rokopis mladostnih latinskih pesmi Tomaža Hrena (Libellus poematum, NUK, Ms 84). Bjelčevič, Aleksander, Ogrin, Matija, Perenič, Urška (ur.): *Rokopisi slovenskega slovstva od srednjega veka do moderne*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 179–185. (Obdobja 36).

Hriberšek, Matej, 2018: Ko zadoni pesniška muza bodočega škofa: Libellus poematum, zbirka mladostnih latinskih pesmi Tomaža Hrena. Pobežin, Gregor in Štoka, Peter (ur.): *Secretarii actiones Petri Pauli Vergerii*. Koper: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja. 143–176. (Bibliotheca Iustinopolitana 9).

- Hriberšek, Matej, 2018: Rokopis frančiškanske kronike Mavra Fajdige (1777). Perenič, Urška in Bjelčevič, Aleksander (ur.): *Starejši mediji slovenske književnosti: Rokopisi in tiski*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 95–103. (Obdobja 37).
- Hriberšek, Matej, 2019: Avstrijsko-poljska diplomatska, intelektualna in prijateljska naveza: Žiga Herberstein in Janez Dantisk. Pobežin, Gregor in Štoka, Peter (ur.): *Clodios libri XII Marci Petronii co. Caldanae*. Koper: Osrednja knjižnica Srečka Vilharja. 86–153. (Bibliotheca iustinopolitana 10).
- Hriberšek, Matej, 2020: O pomenu latinskih in nemških kronik na Slovenskem. Rezman, Vili (ur.): *Naši duhovniki in njihova dela: zbornik simpozija 21. marca 2019 v Rušah*. Ruše: Lira – Društvo za razvoj. 137–170.
- Janko, Anton, 1987: Nemško literarno tvorstvo na Slovenskem v 16. stoletju. Jakopin, Franc idr. (ur.): *III. Trubarjev zbornik. Prispevki z mednarodnega znanstvenega simpozija Reformacija na Slovenskem. Ob štiristoletnici smrti Primoža Trubarja. Ljubljana, 9.–13. november 1987*. 168–177.
- Janko, Anton, 1995: Nemška literarna ustvarjalnost na Slovenskem. Zgodovinski oris. Orožen, Martina (ur.): *Informativni kulturološki zbornik*. Ljubljana: Seminar slovenskega jezika, literature in kulture pri Oddelku za slovanske jezike in književnosti Filozofske fakultete. 319–333.
- Jesenšek, Marko (ur.), 2013: *Miklošičeva monografija: Ob dvestoletnici rojstva Franca Miklošiča*. Ljutomer: Gimnazija Franca Miklošiča.
- Južnič, Stanislav, 2006: Dolenjski astronom Franc Breckerfeld. *Rast: Revija za literaturo, kulturo in družbena vprašanja* 17. 293–303.
- Kämpfer, Frank, Frötschner, Reinhard (izd.), 2002: 450 Jahre Sigismund von Herbersteins *Rerum Moscoviticarum Commentarii 1549–1999*. Jubiläumsvorträge. (Schriften zur Geistesgeschichte des östlichen Europa 24) Wiesbaden, Harassowitz Verlag.
- Karajan, Theodor Georg, 1855 (1966): *Selbst-Biographie Siegmunds Freiherrn von Herberstein 1486–1553. Fontes Rerum Austriacarum* 1/I. 67–396.
- Kernc, Eleonora 1932 (2013): *Kopitar, Jernej (1780–1844). Slovenska biografija*. ZRC SAZU, 2013: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi287315/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 11. 11. 2020.)
- Kidrič, France, 1924a: Otročia Biblia 1566. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 4/1–4. 121–125.
- Kidrič, France, 1924b: Otročnja Tabla (ali Biblia) o. 1580. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 4/1–4. 125–128.
- Kidrič, France 1924c: Bohoričev Elementale Labacense cum Nomenclatura. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 4/1–4. 128–130.
- Kidrič, France, 1924č: Slovenske protestantske knjige v protestantski stanovski šoli v Ljubljani 1563–1598. *Časopis za slovenski jezik, književnost in zgodovino* 4/1–4. 130–138.
- Kidrič, France 1926 (2013): *Frischlin, Nikodem (1547–1590). Slovenska biografija*. SAZU, ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi193289/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)
- Kidrič, France 1949 (2013): *Pohlin, Marko (1735–1801). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi443704/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)

- Klemenčič, Ivan (ur.), 2004: *300 let Academia Philharmonicorum Labacensium 1701–2001. Zbornik referatov z mednarodnega simpozija 25. in 26. oktobra 2001 v Ljubljani*. Ljubljana: ZRC SAZU, Založba ZRC.
- Kmecl, Matjaž, 2000: Prve slovenske knjige. Žnideršič, Martin (ur.): *Ob 450-letnici izida prve slovenske knjige. Faksimile prvih slovenskih knjig*. Ljubljana: Slovenska knjiga. 4–14.
- Kolarič, Rudolf, 1933 (2013): *Miklošič, Franc, vitez plemeniti (1813–1891). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi367124/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)
- Kopitar, Jernej 1995: Jerneja Kopitarja Glagolita Clozianus – Cločev glagolit. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Prev. Martin Benedik.
- Košak, Tina, 2018: *Breckerfeld. Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi1020210/#novi-slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)
- Lavrič, Ana, 1996: Umetnostni spisi Aleša Žige Dolničarja. *Acta historiae artis Slovenica* 1. 35–78.
- Lavrič, Ana, 2005: Janez Gregor Dolničar – kronist ljubljanskega mesta. Mihelič, Darja (ur.): *Ad fontes: Otorepčev zbornik*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. 139–157.
- Legiša, Lino in Gspan, Alfonz 1956: *Zgodovina slovenskega slovstva. I: Do začetkov romantike*. Ljubljana: Slovenska matica.
- Lipič, Fran Viljem, 2007: *Bolezni Ljubljančanov, ki jih je leta 1828 opazoval Fran Viljem Lipič, doktor medicine, poprej zdravnik ordinarij mesta Ljubljana, sedaj na univerzi v Padovi redni profesor medicinske prakse. Faksimile*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU, Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije. Prev. Matej Hriberšek.
- Makuc, Neva, 2011: *Historiografija in mentaliteta v novoveški Furlaniji in Goriški*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU. (Thesaurus memoriae, Dissertationes 8).
- Marušič, Branko 1984: *Muznik (Musnig, Mussnig, Musznig, Mužnik) Anton. Primorski biografski leksikon* 10. 483–485.
- Marušič, Branko, 1981 (2013): *Herberstein, Sigismund, baron (1486–1566). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi228885/#primorski-slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)
- Mayr, Janez Krstnik, 1966: *Catalogus librorum qui nundinis Labacensibus autumnalibus in officina libraria Joannis Baptistæ Mayr, venales prostant: Anno M. DC. LXXVII. Faksimile*. Reisp, Branko (ur.). Ljubljana: Mladinska knjiga.
- Megiser, Hieronymus, 1977: *Thesaurus polyglottus*. Jože Stabéj. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.
- Miklavčič, Maks, 1967 (2013): *Semler, Ambrož (1644–1712). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi560359/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)
- Mlinarič, Jože, 1985: Ruška kronika. Teržan, Josip idr. (ur.): *Ruška kronika*. Ruše: Krajevna skupnost Ruše. 116–132.
- Murko, Vladimir, 1946: *K dvestopetdesetletnici pomembne narodnogospodarske knjige I. Št. Florjančiča de Grienfeld: Bos in lingua sive discursus academicus de pecuniis vetero-novis: z uvodom o starejši slovenski pravni literaturi*. Ljubljana: Proforski zbor Juridične fakultete.

- Mušič, Drago, 1977: *Syndroma Gerbezius-Morgagni-Adams-Stokes*. Ljubljana: Jugoslovansko kardiološko društvo.
- Muznik, Anton, 2000: *Goriško podnebje = Clima Goritiense. Faks. izd. latinskega originala*. Ljubljana: Inštitut za zgodovino medicine Medicinske fakultete; Znanstveno društvo za zgodovino zdravstvene kulture Slovenije. Prev. Silvester Kopriva.
- Neweklowsky, Gerhard, 2015: Franz Miklosich (1813–1891): *Begründer der österreichischen Slawistik*. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. NUK, Ms – Nacionalna in univerzitetna knjižnica Ljubljana, Rokopisna zbirka. (Sitzungsberichte Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse 866).
- Orel Pogačnik, Irena, 1995: Razvoj slovenskega besedišča od Megiserja do Pleteršnika. Orožen, Martina (ur.): *Zbornik predavanj. XXXI. seminar slovenskega jezika, literature in kulture* (26. 6.–15. 7. 1995). Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti. 245–258.
- Orel, Irena (ur.), 2013: *Novi pogledi na filološko delo o. Marka Pohlina in njegov čas: Ob 80-letnici prof. dr. Martine Orožen in 85-letnici akad. prof. dr. Jožeta Toporišiča*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete.
- Orožen, Martina, 1995: *Hieronim Megiser v slovenskem slovaropisju. Koledar Mohorjeve družbe v Celovcu za navadno leto 1995*. Celovec: Mohorjeva družba. 63–65.
- Orožen, Martina, 1996: *Poglavja iz zgodovine slovenskega knjižnega jezika: Od brižinskih spomenikov do Kopitarja. Razprave*. Ljubljana: Filozofska fakulteta.
- Paravicini, Werner (izd.), 1994: *Europäische Reiseberichte des späten Mittelalters: eine analytische Bibliographie. Teil 1. Reiseberichte. Bearbeitet von Christian Halm (Kieler Werkstücke D/5)*. Frankfurt: Peter Lang.
- Petrič, Ernest (izd.), 2010: *Slovenski diplomati v slovanskem svetu (Slovenskie diplomaty v slavjanskom mire)*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center Slovenske akademije znanosti in umetnosti. (Studia diplomatica Slovenica; Personae 3).
- Petrovič, Mira (ur.), 2014: *Gratae posteritati: Študijska izdaja*. Ptuj: Knjižnica Ivana Potrča; Maribor: Umetniški kabinet Primož Premzl.
- Pferschy, Gerhard (izd.) 1989: *Siegmund von Herberstein: kaiserlicher Gesandter und Begründer der Rußlandkunde und die europäische Diplomatie*. Graz: Akademische Druck- und Verlagsanstalt Graz. (Veröffentlichungen des Steiermärkischen Landesarchives 17).
- Picard, Bertold, 1967: *Das Gesandtschaftswesen Ostmitteleuropas in der Frühen Neuzeit. Beiträge zur Geschichte der Diplomatie in der ersten Hälfte des sechzehnten Jahrhunderts nach den Aufzeichnungen des Freiherrn Sigmund von Herberstein*. Graz, Wien, Köln: H. Böhlau Nachf. (Wiener Archiv für die Geschichte des Slaventums und Osteuropas 6).
- Pintar, Ivan, 1926 (2013): *Grbec, Marko (1658–1718). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi213131/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)
- Pintar, Ivan, 1932 (2013): *Lipič, Fran Viljem (1799–1845). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi331908/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)
- Pintar, Ivan, 1960 (2013): *Sanctorius Sanctorius (1561–1636). Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi536666/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)

- Pintar, Ivan, 1963: *Dr. Marko Gerbec*. Ljubljana: SAZU.
- Pisanski, Tomaž idr. (ur.), 2006: *Jurij baron Vega in njegov čas: Zbornik ob 250-letnici rojstva = Baron Jurij Vega and his times: Celebrating 250 years*. Ljubljana: DMFA – založništvo: Arhiv Republike Slovenije.
- Pogačnik, Jože 1968: *Zgodovina slovenskega slovstva. 1. Srednji vek, reformacija in protireformacija, manirizem in barok*. Maribor: Obzorja.
- Pogačnik, Jože 1977: *Jernej Kopitar*. Ljubljana: Partizanska knjiga.
- Poglayn, Fidelis idr., 1775: *Tentamen philosophicum ex logica, metapyhsica!; algebra, geometria, trigonometria, geodesia, stereometriba!, geometria curvarum, balistica, et physica tam generali, quam particulari*. [Ljubljana:].
- Polec, Janko 1935 (2013): *Pelzhoffer baron Schönauski, Franc Albert (med 1643 in 1645–1710)*. Slovenska biografija. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi411282/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 11. 11. 2020.)
- Polec, Janko, 1935 (2013): *Pegius, Martin*. Slovenska biografija. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi409776/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)
- Schematismus, 1908: *Schematismus F. F. Ordinis Minorum S. P. Francisci Capuccinorum Almae Provinciae Styriae ineunte anno MCMVIII*. Goritiae.
- Scherber, Peter, 2010: *Nikodem Frischlin in njegovo delovanje na Kranjskem (1582–1584)*. Bjelčevič, Aleksander (ur.): *Reformacija na Slovenskem (ob 500-letnici Trubarjevega rojstva)*. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete. 639–648. (Obdobja 27).
- Simoniti, Primož, 1972: *Sloveniae scriptores latini recentioris aetatis: Opera scriptorum latinorum Sloveniae usque ad annum MDCCCXLVIII typis edita: Bibliographiae fundamenta. Collegit et digessit Primož Simoniti. (Iugoslaviae scriptores latini recentioris aetatis, pars 2)*. Zagreb: Institut historici Academiae scientiarum et artium Slavorum meridionalium; Ljubljana: Academia scientiarum et artium Slovenica.
- Simoniti, Primož, 1980: Pregled novolatinske književnosti med Slovenci v drugi polovici XVI. stoletja. *Živa antika* 30. 193–203.
- Smolik, Marijan 1980 (2013): *Dolničar plemeniti Thalberg, Aleš Žiga (1685–1708)*. Slovenska biografija. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi696296/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)
- Smolik, Marijan, 1980 (2013): *Dolničar plemeniti Thalberg, Janez Gregor (1655–1719)*. Slovenska biografija. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi696804/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 10. 11. 2020.)
- Sodnik Zupanec, Alma, 1943: Vpliv Boškovičeve prirodne filozofije v naših domačih filozofskih tekstih XVIII. stoletja. Ramovš, Fran (ur.): *Razprave I*. Ljubljana: Akademija znanosti in umetnosti. Filozofsko-filološko-historični razred. 3–40.
- Sodnik, Alma 1960 (2013): *Redeskini, Ambrozij (1746–1810)*. Slovenska biografija. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/oseba/sbi495294/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 11. 11. 2020.)
- Stabej, Jože (izd.), 1977: *Hieronymus Megiser: Thesaurus polyglottus*. Ljubljana: Slovenska akademija znanosti in umetnosti.

Stabej, Jože (izd.), 1997: *Slovensko-latinski slovar. Po: Matija Kastelec-Gregor Vorenc, Dictionarium Latino-Carniolicum (1680-1710)*. Ljubljana: Znanstvenoraziskovalni center SAZU, Sekcija za zgodovino slovenskega jezika, Založba ZRC.

Steska, Viktor 1900: *Academia Operosorum. Izvestja Muzejskega društva za Kranjsko* 10/3. 37–54, 77–99.

Šlebinger, Janko, 1933: *Mayr. Slovenska biografija*. ZRC SAZU: <<http://www.slovenska-biografija.si/rodbina/sbi354702/#slovenski-biografski-leksikon>>. (Dostop 5. 11. 2020.)

Toporišič, Jože (ur.), 1996: *Kopitarjev zbornik: Mednarodni simpozij v Ljubljani, 29. junij do 1. julij 1994: Simpozij ob stopetdesetletnici njegove smrti*. Ljubljana: Filozofska fakulteta, Oddelek za slovanske jezike in književnosti, Seminar slovenskega jezika, literature in kulture.

Vidmar, Luka, 2013: Štirje najstarejši pregledi slovstva na Slovenskem. Vidmar, Luka (ur.): *Trubar, Hren, Valvasor, Dolničar: O slovstvu na Kranjskem. Elektronska znanstvenokritična izdaja*. Ljubljana: Inštitut za slovensko literaturo in literarne vede ZRC SAZU, Slovenska akademija znanosti in umetnosti, Fundacija dr. Bruno Breschi.

Vrtovčeva, Vida, 1940: O Megiserjevem slovarju: Slovenski jezik. *Glasiilo Slavističnega društva* 3. 68–72.

Zahn, Joseph von, 1868: Das Familienbuch Sigmunds von Herberstein. *Archiv für österreichische Geschichte* 39. 293–415.